

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**A családjogi tartás, különös tekintettel az
érdemtelenység megítélésének problematikájára**

**Kézirat lezárásának dátuma:
2024. december 10.**

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
I. Rokontartás közös szabályai különös tekintettel a feltételrendszerre	6
II. Középiskolai tanulmányait folytató 18. életévét betöltött gyermek érdemtelensége	10
II.1. Érdemtelenség vizsgálata a Ptk. rokontartásra vonatkozó struktúrája szerint	11
II.2. Az Új Ptk. Tanácsadó Testület véleménye v. Kúria joggyakorlat-elemző csoport álláspontja	13
II.3. Kúria érdemtelenséggel összefüggésben hozott precedensértékű határozatai	15
III. Továbbtanuló nagykorú gyermek tartásának speciális feltételei	20
III.1. Érdemtelenségen kívüli speciális feltételek	20
III.2. Továbbtanuló nagykorú gyermek érdemtelensége és az ahhoz kapcsolódó kúriai precedens-erejű határozatok	23
IV. Házastársi tartásra való jogosultság feltételrendszere	27
IV.1. Az önhibán kívüli rászorultság és a tartási képesség	29
IV.2. A házastársi tartásra való érdemtelenség	30
IV.3. Érdemtelenséggel összefüggésben hozott precedensértékű határozatok	33
Összegzés	37
Irodalomjegyzék	40
Szakirodalmak	40
Interneten elérhető folyóirati cikkek és tanulmányok	40
Egyéb internetes hivatkozások	41
Hivatkozott nemzetközi szerződés, uniós jogi aktusok, jogszabályok, miniszteri indokolások és egyéb joganyagok jegyzéke	42
Hivatkozott bírósági határozatok, döntések jegyzéke	42

Bevezetés

„Az írott törvény mögött van egy másik, íratlan, s annak is igazságot kell szolgáltatni.”

Márai Sándor

Mária Sándor szavai összecsengnek a járásbírószágon és törvényszéken töltött gyakorlatom során tapasztaltakkal. A járásbírószágon napi nyolc órában dolgoztam gyakornokként 2023 tavaszán tizenkét héten keresztül, majd 2024-ben további négy héten át. A törvényszék polgári ügyszakán nyolc hetet töltöttem, ahol szintén rengeteget tanulhattam az ott foglalkoztatott bíraktól. A bírósági gyakorlatok hozzájárultak ahhoz, hogy elmélyítsem elméleti tudásom, gyakorlatban hasznosítható plusz ismeretekre tegyek szert és széles körűen lássam a felmerült jogi problémákat. A bírák munkája rendkívül felelősségteljes és fontos a felmerült jogi problémák mielőbbi megoldása szempontjából, azonban motiváló volt megtapasztalni azt, hogy lehetőségük van a felek közötti konfliktust feloldani, egy nehéz élethelyzetet képesek hatékonyan lezárni annak érdekében, hogy egy kiegyensúlyozottabb, jogilag rendezett környezetet teremtsenek az érintettek számára.

Dolgozatom témájának a bíróságon teljesített gyakorlat miatt választottam az érdemtelenség megítélését, ugyanis e témához kapcsolódó egyes kérdésekben eltérő jogi álláspontra helyezkedtek az ott dolgozó bírók. A bírák azok a személyek, akik nélkül elképzelhetetlen lenne az igazságszolgáltatás. A bírói gyakorlatnak óriási szerepe van a jogszabályok értelmezésében és a felmerült jogviták mielőbbi eldöntésében. A jogszabályok és a bírák jogalkalmazó feladata szorosan összefügg. Ennek háttérében az áll, hogy viszonylag absztrakt joganyagok kidolgozása a cél a magyar jogalkotásban, ami azonban magában hordozza azt a kockázatot, hogy elhúzódhatnak a peres eljárások a felmerült joghézagok és jogértelmezési nehézségek okán. Ez azért jelent problémát véleményem szerint, mert az igazságszolgáltatás felé elvárás a jogviták minél gyorsabb elbírálása. A családjoggal összefüggő peres eljárások esetében különösen fontosnak tartom a hatékony igazságszolgáltatás követelményének¹ és az észszerű időn belül történő elbíráláshoz fűződő alapjognak az érvényesülését.² A gyermektartásra való jogosultság megállapítására, megszüntetésére, valamint a tartás összegének megváltoztatására irányuló peres eljárás fordul elő a gyakorlatban leginkább a

¹ 11/2013. (XII. 31.) OBH utasítás az Országos Bírósági Hivatal Szervezeti és Működési Szabályzatáról 4. § (2) bekezdés d) pont; OBH elnökének beszámolója tartalmazza a célokat és azok megvalósulását [Elérhető: <https://birosag.hu/birosagokrol/birosagi-szervezet/obh/strategiai-celok>] [Utolsó megtekintés időpontja: 2024.10.14.]

² Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés

rokontartás vonatkozásában. Az ítélkezési gyakorlatban azonban ellentétes álláspont alakult ki e témán belül abban a kérdésben, hogy a 18. életévét betöltött, de 20. életéve alatti, középfokú tanulmányokat folytató gyermek lehet-e érdemtelen a tartásra. Dolgozatomban egyrészt ezt a témát járom körbe. Hipotézisem az, hogy a 18 és 20 év közötti középfokú tanulmányait folytató gyermek lehet érdemtelen a tartásdíjra.

Tudományos munkámat ezt követően a továbbtanuló nagykorú gyermek tartásának kérdéskörével folytatom. Célom, hogy érzékeltessem, milyen különbségek mutatkoznak meg a tartásra jogosultság feltételrendszerében a 18. életévét betöltött, de a 20. életéve alatti, középfokú tanulmányokat folytató gyermekekéhez képest. Ezzel összefüggésben azt feltételezem, hogy a továbbtanuló nagykorú gyermek tartásra való jogosultságára szigorúbb szabályok vonatkoznak, mint a 18 és 20 év közötti középfokú tanulmányokat folytató gyermekére. Kutatásom során kitérek arra is, hogy a szülőt meddig terheli tartási kötelezettség a nagykorú gyermek által folytatott tanulmányok szintje alapján. E körben hipotézisem az, hogy a szülő tartási kötelezettsége csupán az első életpályára felkészítő szakképzettséget adó tanulmány befejezéséig áll fenn.

Dolgozatomban elemzem továbbá a házastársi tartás kérdéskörét is, különös tekintettel az érdemtelenségre. A Ptk. hatálybalépését megelőzően a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (továbbiakban: Csjt.) a házastársi tartásra való érdemtelenséggel összefüggésben szüksézerűen rendelkezett, így a bírói gyakorlatra hárult az arra irányadó normák kidolgozása. A jelenleg hatályos rendelkezések a házastársi érdemtelenség vonatkozásában néhol követik a házastársi érdemtelenséggel összefüggésben hozott V. számú Polgári Elvi Döntésben (továbbiakban: V. számú PED) foglalt iránymutatásokat. Az V. számú PED.-ben foglalt iránymutatás egy része mivel beemelésre került a jelenleg hatályos rendelkezések közé, így az 1/2014. számú Polgári jogegységi határozat nem tekinti irányadónak azokat a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénnyel (továbbiakban: Ptk.) kapcsolatos ügyek elbírálása során. Ez a mechanizmus a 18-20. életévét betöltött gyermekek érdemtelenségével összefüggésben hozott XXIX. számú Polgári Elvi Döntés (továbbiakban: XXIX. számú PED) körében hasonlóan zajlott, ennek ellenére olykor mégis alkalmazásra kerül a korábbi bírói gyakorlat, amit a saját tapasztalataim mellett a Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának 2017-es állásfoglalása is alátámaszt. Ebből következően dolgozatomban megvizsgálom és összevetem a Csjt., valamint a Ptk. rendelkezéseit az azokhoz kapcsolódó bírói gyakorlattal együtt annak érdekében, hogy állást foglalhassak amellett, hogy a korábbi bírói gyakorlat milyen körben és mértékben

alkalmazható napjainkban. Feltételezésem a házastársi érdemteleniséggel összefüggésben az, hogy a korábbi bírói gyakorlat korlátozottan – a jelenleg hatályos rendelkezések betartása mellett – alkalmazható különös tekintettel a jogi okfejtésekre, érvekre, elvi tételekre.

Tanulmányomban először a rokонтartásra vonatkozó jelenleg hatályos, témám szempontjából releváns általános rendelkezéseket ismertetem. A második fejezetben különböző szegmensekből vizsgálom a 18. életévét már betöltött középiskolai tanuló érdemteleniségének kérdését. A Ptk. irányadó rendelkezéseiből indulok ki, melynek keretében a rokонтartás struktúrájának elemzése útján igyekszem következtetést levonni a témám tekintetében. A következő alfejezetben ütköztetem az Új Ptk. Tanácsadó Testületének véleményét a Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának álláspontjával, mivel teljesen eltérő konklúzióra jutott a két fórum. A harmadik alfejezetben a Kúriának a 18. életévét betöltött, de 20. életév alatt lévő, középiskolai tanuló érdemteleniségével összefüggésben hozott precedensértékű határozatait szemléltetem. A következő fejezetben először bemutatom a továbbtanuló nagykorú gyermek tartására irányadó speciális rendelkezéseket kúriai precedens határozatok segítségével, majd az érdemteleniség kérdéskörét járom körbe, a bírói gyakorlat által kidolgozott elvi tételek, jogi okfejtések útján. A negyedik fejezetben a házastársi tartás témáját dolgozom fel. Először vázoló a házastársi tartásra való jogosultság konjunktív feltételeit, majd kitérek a (volt) házastárs érdemteleniségének esetköreire és az azokban bekövetkezett változásokra. A harmadik alfejezetben a házastársi érdemteleniséghez kapcsolódó kúriai precedens-erejű határozatok lényegére térek ki kutatási kérdésem megválaszolására, a téma megértése érdekében.

Nyilatkozom, hogy a dolgozatomban elkészítéséhez nem használtam mesterséges intelligenciát.

I. Rokontartás közös szabályai különös tekintettel a feltételrendszerre

A rokontartásra irányadó szabályokat a Ptk. Családjog Könyvének (továbbiakban: CSJK) negyedik, rokonság témakörét felölelő részében találjuk. A jogalkotó a CSJK XIII. Címében először a rokontartásra vonatkozó közös szabályokat határozza meg, majd nevesíti a kiskorú gyermek tartásával összefüggő speciális rendelkezéseket, illetve a továbbtanuló nagykorú gyermek tartására vonatkozó különös normákat. Az előbbi általános érvényűnek mondható, ami azt jelenti, hogy valamennyi családjogi tartás vonatkozásában alkalmazandó. Az utóbbi kettő különös családjogi tartási formának minősül a jogosultak személyére, körülményeire tekintettel, mellyel összhangban a jogalkotó a hatályos Ptk.-ban speciális rendelkezéseket dolgozott ki. Ebből következik, hogy a kiskorú, valamint a továbbtanuló nagykorú gyermek tartására irányadó különös rendelkezések fényében, az ott meghatározott eltérésekkel alkalmazhatóak a rokontartás közös szabályai a kiskorú, valamint a továbbtanuló nagykorú gyermek tartásával összefüggésben.

A rokontartás közös szabályai között határozza meg a jogalkotó a tartásra való jogosultság feltételrendszerét, a tartásra kötelezetteknek és jogosultaknak a sorrendjét, a tartás mértékét, módját, meghatározását és időtartalmát, valamint kitér a tartási kötelezettség megszüntetésére, megszűnésére. A Ptk. 4:194 és 4:195. §-a alapján a rokontartásra való jogosultságnak öt konjunktív feltétele van. Az érintett személy akkor válik jogosulttá a rokontartásra, ha önhibáján kívül felmerült okból nem képes eltartani saját magát, tehát rászorultnak tekinthető és nincs házastársa, volt házastársa vagy volt élettársa, akit az eltartására lehetne kötelezni. A Ptk. 4:24. § (1) bekezdése szerint a házastársakat – illetve bizonyos feltételek teljesülése esetén a volt házastársakat – kölcsön támogatási kötelezettség terheli, ami magába foglalja az anyagi és az érzelmi támogatást, együttműködést, melyre tekintettel egymást kötelesek eltartani, így az egyenesági rokonok tartási kötelezettsége kizárt.³ Az élettársak vonatkozásában a jogalkotó nem írja elő a támogatási kötelezettséget, így a volt élettárs felé kivételesen nyújtandó tartás esetén lehet a rokontartásra kötelezést mellőzni. A Kúria a Pfv.II.21.240/2016/6. számon közzétett precedensértékű határozatában megállapította, hogy a tartásra kötelezett szülő nem mentesül a tartási kötelezettség alól arra hivatkozással, hogy a középfokú tanulmányait folytató 18. életévét betöltött gyermeke élettársi kapcsolatot létesített. A gyermek tehát jogosult a tartásra annak ellenére, hogy élettársi kapcsolatot létesített és nem

³ SZEIBERT ORSOLYA: Nagykomentár. In: Gárdos Péter – Vékás Lajos (szerk.): *Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Wolters Kluwer, Ptk. 4:24. §

a szülei háztartásában él, mert az élettársat nem terheli támogatási kötelezettség, a szülőt azonban igen szülői státuszából adódóan.

A rászorultság olyan objektíve mérhető kritérium, amely alatt a bírói gyakorlat szerint azt kell érteni, hogy a jogosult nem képes saját magát részben vagy egészben eltartani, mert nem rendelkezik olyan jövedelemmel, keresettel vagy vagyonnal, amelyből a megélhetését finanszírozni tudná. Ennek megállapítása mindig esetről-esetre történik, melynek keretében vizsgálni kell a tartást igénylő rokon jövedelmi és vagyoni viszonyain túl az életkorát, egészségügyi állapotát, valamint munkaképességét.⁴ Az utóbbi kettő tényezőnek különösen fontos szerepe lehet, hiszen egy tartós egészségügyi probléma akár maradandó munkaképtelenséget vagy munkaképesség csökkenést eredményezhet ám ennek eldöntése szakkérdésnek minősül, így szakértő igénybevételét irányozza elő.⁵ Az önhiba hiánya a rászorultsággal szemben szubjektív feltételnek mondható, hiszen a jogosult magatartásának megítélését jelenti abból a szempontból, hogy saját szükségleteinek kielégítése érdekében biztosítja-e a különböző anyagi javakat. A szükséglet egy olyan hiányérzet, mely cselekvést vált ki az egyénből annak érdekében, hogy ez az érzet megszűnjön. A bírói gyakorlat alapján megállapítható az önhiba, ha a tartást igénylő személy szándékosan nem létesít munkaviszonyt vagy nem folytat egyéb jövedelemszerző tevékenységet saját elhatározásából.⁶

A jogosulttal szemben támasztott további követelmény, hogy ne legyen érdemtelen a tartásra. A Ptk. 4:194. § (2) bekezdésében foglaltak értelmében az a nagykorú személy tekinthető érdemtelennek, aki a tartásra kötelezettel vagy e személy háztartásában élő hozzátartozójával szemben tanúsít a közfelfogás szerint súlyosan kifogásolható magatartást vagy életvitelt, melyre tekintettel nem várható el a tartásra kötelezettől tartás nyújtása. A jogalkotó az érdemtelenség megítélése során előírja a jogalkalmazóknak, hogy legyenek figyelemmel a tartást igénylő rokon és a kötelezett kapcsolatának milyenségére, jellegére, valamint a kötelezett magatartására is. Ennek háttérében a jelenleg hatályos Polgári Törvénykönyv emberképe és szellemisége áll. Dr. Vékás Lajos, a Kodifikációs Főbizottság tagja, így határozta meg az új Ptk. emberképét: *„Az egyenlő méltóságú és ezért autonóm személy, az öntudatos, józan, kockázatvállaló polgár, a mindennapi életben felelősen és előrelátó módon*

⁴ BOROS ZSUZSA et al.: Családjog. In: Kőrös András (szerk.): *Polgári jog – Az új Ptk. magyarázata III/VI.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Harmadik, átdolgozott, bővített kiadás, Budapest, 2018. 370-372. p.

⁵ Kúria Pfv.II.20.354/2021/8.

⁶ HEGEDŰS ANDREA: *Polgári jog - Családjog.* Budapest, 2021. 279-280. p.; Kúria Pfv.II.21.744/2019/3.

cselekvő ember.”⁷. A Polgári Törvénykönyv az autonóm módon döntést hozó és ezekért a döntésekért felelősséget vállaló alanyt állítja a magánjog középpontjába, ebből következik az az alapelv, hogy felróható magatartására nem hivatkozhat senki sem előnyök szerzése érdekében. A Ptk. szövegszerűen kimondja azt az elvárást a nagykorú személlyel szemben, hogy az alapvető társadalmi normáknak, erkölcsi elvárásoknak tegyen eleget főleg rokonaival szemben, hiszen ellenkező esetben érdemtelennek bizonyul a közfelfogás alapján a családjogi tartásra.⁸ A Kúria Pfv.II.21.184/2018/5. számú precedens határozatában elvi tételként rögzítette, hogy mentesülhet az érdemtelenség megállapíthatósága alól az nagykorú, továbbtanuló gyermek, aki a tartásra kötelezett szülőjével nem tartja a kapcsolatot, ha minden kétséget kizáróan bizonyítani tudja, hogy a különélő szülő olyan súlyos magatartást tanúsított vele szemben, amely alapos indokaként szolgál a felé tanúsított közömbösségének.

A rokontartásra való jogosultság utolsó feltétele, hogy a kötelezettnek legyen teljesítőképessége. A Ptk. 4:195. §-a értelmében a kötelezett akkor képes eltartani részben vagy egészben a jogosultat, ha ezzel saját szükséges tartását vagy olyan személy tartását nem veszélyezteti, aki a jogosultat a rokontartásra vonatkozó sorrendben megelőzi. A bírósági gyakorlatom során tapasztaltak fényében fontos említést tenni arról, hogy a gyermektartásra kötelezett személy teljesítőképességének hiányához vezető okokat, körülményeket is figyelembe veszi az eljáró bíró a peres eljárás lefolytatása során. Amennyiben a kötelezett, aki az ilyen eljárásokban jellemzően a gyermek külön élő szülője, felróható magatartására vezethető vissza az a tény, hogy nem képes a jogosult eltartásához hozzájárulni, akkor természetesen nem mentesülhet a fizetési kötelezettség alól és, ha szükséges végrehajtás útján kerül sor a hátralék és a jövőben esedékessé váló tartásdíj összegének behajtására.⁹ Ezzel összhangban a Kúria a Pfv.II.21.615/2019/6. számú egyedi ügyben kifejtette, hogy nem hivatkozhat a gyermektartásdíj fizetésére kötelezett teljesítőképességének hiányára azon okból kifolyólag, hogy 4-5 éve alkalmatlan a munkavégzésre, illetve egyéb jövedelemszerző tevékenység folytatására lelki összeomlása miatt.

A fentiek alapján a teljesítőképességgel összefüggésben vizsgálni szükséges a tartásra jogosultak és kötelezettek sorrendjét is. A Ptk.4:202. §-a szerint a gyermekek tartása áll az első helyen, amelyet a házastárs, volt házastárs és a volt élettárs tartása követ. A jogosultság sorrendjében a kiskorú gyermekek megelőzik a nagykorú gyermekeket a Ptk. 4:202. § a)

⁷ VÉKÁS LAJOS: A Kodifikációs Főbizottság 2000. június 1-jei határozatai. In: Gadó Gábor et al. (szerk.): *Polgári jogi kodifikáció*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, II. évfolyam, 2. szám. 4. p.

⁸ Ptk 1:4. § (2) bekezdés és 4:194. § (2) bekezdés; BOROS 2018, 373-374. p.

⁹ Kúria Pfv.II.21.610/2017/6.

pontja alapján. Ehhez kapcsolódóan a Ptk. 4:196. § (2) bekezdése kimondja, hogy a szülő gyermekét, a nagykorú gyermek pedig szüleit köteles elsősorban eltartani. A Ptk. 4:220. § (1) bekezdéséből levonható az a következtetés, hogy amennyiben a gyermek nem minősül továbbtanuló nagykorúnak, akkor a szülő szempontjából leszármazó rokonnak kell tekinteni, akire a rokontartás általános szabályai az irányadóak. A tartásra kötelezett egy sorban köteles házastársa, volt házastársa és volt élettársa tartásáról gondoskodni a Ptk. 4:202. § c) pontjára tekintettel. A rangsorban a szülők következnek az előbbi alanyi kör után, akiket pedig a többi rokon követ. A fentiekkel összhangban a Kúria a Pfv.II.21.295/2020/8. számú precedens-erejű határozatában kifejtette, hogy a volt házastárs tartása megelőzi a nem továbbtanuló nagykorú gyermek és a távolabbi leszármazók tartását, így házastársi tartás teljesítésére képes az a volt házastárs, aki a per folyamán folyamatosan támogatta anyagilag a fent nevezetteket.

II. Középiskolai tanulmányait folytató 18. életévét betöltött gyermek érdemtelensége

A gyermekek jogi státusza, megfelelő fejlődésükhöz szükséges követelményrendszer kialakítása, az őket megillető alapvető jogosultságok körének meghatározása mind olyan kérdések, amelyekkel összefüggésben már számos nemzetközi és regionális jogi norma született. A legismertebb nemzetközi dokumentum, amely a gyermekek joginak védelmét deklarálja nem más, mint az 1989-ben elfogadott New York-i Gyermekjogi Egyezmény. Magyarország azzal, hogy 1991. október 7. napján megerősítette az Egyezményt számos kötelezettséget vállalt magára, így többek között azt, hogy elismeri a gyermekek megfelelő testi, szellemi, lelki, erkölcsi fejlődéséhez fűződő jogát.¹⁰ A New York-i Gyermekjogi Egyezmény 27. cikk 2. pontja elsősorban a szülőket kötelezi arra, hogy a gyermek fejlődéséhez szükséges körülményeket anyagi és egyéb lehetőségeikhez mérten biztosítsák. Az Egyezmény 28. cikke rögzíti a gyermekek oktatáshoz való jogát, amely alatt érteni kell egyrészt a középfokú oktatáshoz való hozzáférés lehetővé tételét, másrészt annak garantálását, hogy képességeitől függően bárki részt vehessen a felsőoktatásban. Fontos megemlíteni, hogy a Gyermekek Jogairól szóló Egyezmény a gyermek alatt olyan személyt ért, aki a 18. életévét még nem töltötte be, így a nagykorúnak számító gyermekekre nem terjed ki a fent nevezett nemzetközi dokumentum hatálya. Álláspontom szerint azonban fontos hangsúlyozni és tisztázni, hogy az Egyezményben foglaltak szellemében került megalkotásra a Családjogi Könyv és annak minden rendelkezését valamilyen formában, de áthatja az Egyezmény szemlélete. A nemzetközi közösség és a magyar állam érdeke is az, hogy minél magasabb legyen a felsőoktatásban részt vevő hallgatók száma, szakmailag minél kvalifikáltabbak legyenek az egyének, mely célkitűzés elérése érdekében az oktatás vonatkozásában nemcsak a kiskorúakat kell védelemben részesíteni, támogatni.

A 18. életévét betöltött, de a 20. életév alatt lévő, középfokú tanulmányokat folytató gyermek érdemtelenségének kérdése a vállalt nemzetközi kötelezettségeken túl azért is speciális terület, mert személyes, családi kapcsolat az alapja az ingyenes tartásra való jogosultságnak. Maga a család egy érzelmi, gazdasági, szociális közösség, amelynek alapja a szülő-gyermek kapcsolat az Alaptörvény L) cikke értelmében. A családot, mint speciális jogviszonyt sarkalatos törvény védelmezi annak érdekében, hogy biztosítsa a társadalom legkisebb egységének kiegyensúlyozott működését és védőhálót nyújtson annak diszfunkcionálissá válása esetén.¹¹

¹⁰ Gyermek Jogairól szóló 1989-es New Yorki Egyezmény 27. cikk 1. pont

¹¹ 2011. évi CCXI. törvény indokolása a családok védelméről

Körültekintően kell megítélni azt, hogy a gyermek nagykorúvá válásával érdemtelennek mondható-e a tartásra vagy sem, hiszen családban szocializálódott, személyiségének fejlődése ebben a közegben ment végbe, így mindig esetről–esetre kell vizsgálni az érdemtelenység kérdését az összes lényeges körülmény figyelembevételével. Elmondható, hogy a gyermek érdekeinek fontossága és védelme a mai családjogi rendelkezésekben tükröződik összhangban a vállalt nemzetközi kötelezettségekkel.

II.1. Érdemtelenység vizsgálata a Ptk. rokontartásra vonatkozó struktúrája szerint

A rokontartás kérdésében a gyakorlatban a legtöbb jogvita a gyermekek tartásával összefüggésben merül fel. A gyermekek helyzete speciálisnak mondható a többi tartásra jogosulthoz képest, tekintettel a családi kapcsolatok jellegére, a gyermek kiszolgáltatottságára mind anyagi, mind érzelmi szempontból, valamint befolyásolhatóságára. A jogalkotó a gyermekek sajátos körülményeit és a gyermektartás különös jelentőségét alapul véve a Rokontartás Címen belül az általános szabályokat követően külön rendelkezik a kiskorú és a továbbtanuló nagykorú gyermek tartásáról. A 18. életévét betöltött közfokú iskolai tanulmányait folytató gyermek tartásával kapcsolatban azonban szüksézwávan rendelkezik a Ptk. Álláspontom szerint a rokontartásra vonatkozó szabályok struktúrájából és tartalmából az a következtetés vonható le, hogy a fent nevezett alanyi kör a kiskorú és a továbbtanuló nagykorú gyermek között elhelyezkedő, bár kiemelten nem hangsúlyozott kategóriába helyezhető el a tartás szempontjából.

A kiskorú és a továbbtanuló nagykorú gyermek esetében bizonyos eltérésekkel érvényesülnek a rokontartás általános szabályai. A tartásra való jogosultság feltételrendszerét megvizsgálva elmondható, hogy a kiskorú gyermekek tartásra való rászorultságát vélelmezni kell, míg a továbbtanuló nagykorú gyermekek esetében ez a vélelem a szükséges tanulmányok rövid időn belül történő folytatásához van kötve.¹² A 18. életévét betöltött, de még középiskolai tanulmányokat folytató gyermekre a jogalkotó kiterjeszti a tartásra való rászorultság vélelmét plusz feltétel tűzése nélkül. Ez utóbbi vélelem fontos, hogy legfeljebb a gyermek 20. életévének betöltéséig állhat fenn és abban az esetben bírhat csak relevanciával, ha az érintett gyermek a középiskolai tanulmányait – melyet nagykorúságának eléréséig nem tudott befejezni – kiskorúként kezdett meg.¹³ Ez a vélelem megdönthető, tehát amennyiben a gyermek nem tanul, hanem munkát végez vagy egyéb jövedelemszerző tevékenységet folytat, így részben

¹² Ptk. 4:214. § és 4:220. § (1)-(2) bekezdés

¹³ Kúria Pfv.II.20.356/2019/6.

vagy egészben képes saját maga eltartására, akkor a tartásra való jogosultsága megszűnik.¹⁴ A Ptk. 4:214. §-a alapján a középiskolai tanulmányok befejezéséig, de legkésőbb a gyermek 20. életévének betöltéséig kell vélelmezni a gyermek rászorultságát a tartásra. A Kúria a 2017. 227. számú eseti döntésében rámutatott arra, hogy a fent nevezett vélelmet nem érinti az, ha a gyermek tanintézményt vált, rossz tanulmányi eredmény folytán évet ismétel, magántanulói státuszba kerül várandóssága okán. A nagykorú középiskolai tanulmányokat folytató 20. életévét még be nem töltött gyermek jogosult a tartásra akkor is, ha élettársi kapcsolatot létesített és nem a szülei háztartásában él. A tartási kötelezettség megállapításának nem feltétele a szülőkkel vagy azok bármelyikével való együttélés, a szülői státuszból ered a gyermekről való gondoskodás és tartás követelménye a Gyermek Jogairól szóló New York-i Egyezmény és az Alaptörvény értelmében.¹⁵ Természetesen azzal, hogy a gyermek nagykorúvá válik, nem jellemző, hogy fedezni tudná a középiskolai tanulmányok folytatása mellett a szükségletei kielégítéséhez szükséges javakat. Véleményem szerint, ahogy általánosságban egy kiskorú gyermektől sem várható el, hogy munkát végezzen és törekedjen saját maga eltartására – még akkor sem, ha az irányadó munkajogi szabályok alapján korlátozottan már foglalkoztatható lenne – úgy a 18. életévét betöltött tanulmányokat folytató gyermek esetében sem fogalmazható meg ez a kíváncsi. A rászorultság vélelmének kiterjesztése a nagykorúságát betöltő középiskolás gyermekekre tehát – álláspontom szerint – amiatt is indokolt volt, mert érettségi hiányában nem rendelkeznek olyan végzettséggel, amely lehetővé tenné számukra a munkaerőpiacon való könnyed elhelyezkedést.

Ehhez képest ugyanakkor, az érdemtelenység feltételét vizsgálva a 18 és 20 év közötti középiskolai tanuló a továbbtanuló nagykorú gyermek kategóriájához közelít. A Ptk. a rokонтartásra vonatkozó közös rendelkezések között szabályozza az érdemteleniséget. A Ptk. 4:194. § (2) bekezdése értelmében nagykorú személy lehet csak és kizárólag érdemtelen a tartásra, amelyből logikusan következik, hogy kiskorúak esetében érdemteleniségről nem beszélhetünk. Az a nagykorú, aki 20. életévét még nem töltötte be és érettségi megszerzése érdekében középfokú tanulmányokat folytat lehet érdemtelen a tartásra, mivel szerintem életkorából adódóan képes felmérni a magatartását és annak súlyát, következményeit. Főszabály szerint a gyermek 18. életévének betöltésével cselekvőképesé válik a Ptk. 2:8. § (1) bekezdése értelmében, ami azzal a következménnyel jár, hogy olyan alanynak tekintendő, aki képes a felelősségteljes döntéshozatalra. A mai magánjogi emberképből következően

¹⁴ Kúria Pfv.II.21.240/2016/6., Kúria BH2017. 227.

¹⁵ Kúria BH2017. 227.

pedig elmondható, hogy ehhez a szabadsághoz, önállósághoz a jogalkotó nagyobb felelősséget is társít. A Ptk. 2:8. § (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően a nagykorú, cselekvőképes gyermeket az általa tett jognyilatkozatok tekintetében felelősség terheli. Amennyiben a nagykorú középfokú iskolai tanulmányokat folytató 20. életévét még be nem töltött gyermek súlyosan kifogásolható magatartást tanúsít vagy életvitelt folytat, akkor ez megalapozhatja a polgári jogi és adott esetben más, például büntetőjogi jogkövetkezmények alkalmazhatóságát. A családjogi tartásra való érdemtelenység pedig – szerintem – egy esetleges polgári jogi következménye a nagykorú személyek magatartásának. Az ilyen gyermek lehetséges érdemtelenége mellett szól az is, hogy a jogalkotó az érdemtelenység definiálásánál nagykorúsághoz köti annak megállapíthatóságát és nem hoz mindemellett olyan speciális rendelkezést, amely alapján a fent nevezett személyi körre ne terjedne ki az érdemtelenység szabályrendszere, így ebből következően a 18. életévét betöltött középiskolai tanulmányokat folytató gyermek a továbbtanuló nagykorú gyermekhez hasonlóan lehet érdemtelen a tartásra.

II.2. Az Új Ptk. Tanácsadó Testület véleménye v. Kúria joggyakorlat-elemző csoport álláspontja

A jogalkotó reagálva arra, hogy a középiskolai tanulmányaikat a gyermekek az esetek többségében nem fejezik be nagykorúvá válásukig, vélelmezi a családjogi tartásra való rászorultságukat legkésőbb 20. életévük betöltéséig. Ennek háttérében egyrészt az áll, hogy a gyermekek szülei és óvodapedagógusai egyező véleménye, vagy ezen személyek egyet nem értése esetén elvégzett vizsgálat alapján, ha nem minősülnek iskolaérettnek hat éves korukban, akkor nem kezdhetik meg a jogszabályban előírt életkorban az általános iskolai tanulmányaikat, csak jellemzően egy évvel később, tehát 7. életévük betöltését követően.¹⁶ Másrészt egyéb olyan körülmények, élethelyzetek is adódhatnak, mint például egészségügyi probléma vagy egyes tantárgyak nem teljesítése miatti évismétlés, amelyek következtében a gyermek középfokú tanulmányát nem tudja 18. életévének betöltésével teljesíteni. Egyre fontosabb kompetenciának minősül az idegen nyelvek ismerete, erre tekintettel pedig egyre nagyobb szerepet kapnak az öt éves úgynevezett nyelvi tagozatok, amelyek további egy évvel késleltetik az érettségi vizsgák letételének időpontját.¹⁷ A bírói gyakorlatban azonban felvetődött annak a kérdése, hogy ezek a gyermekek a rászorultság vélelmezése mellett lehetnek-e érdemtelenek a tartásra, illetve az ő esetükben a tartásra kötelezett hivatkozhat-e eredményesen teljesítőképességének hiányára. Lényegében annak eldöntéséről van szó, hogy

¹⁶ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 45. § (2)-(2a) bekezdés

¹⁷ SZEIBERT ORSOLYA: Nagykomentár. In: Gárdos Péter – Vékás Lajos (szerk.): *Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Wolters Kluwer, Ptk. 4:214. §

a 18. életévét betöltött, de 20 év alatti középiskolai tanulmányokat folytató gyermekekre a továbbtanuló nagykorú gyermekekre, vagy a kiskorú gyermekekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni az érdemtelenység és a kötelezett teljesítőképességének megítélése során. Erre a kérdésre az Új Ptk. Tanácsadó Testülete és a Kúria joggyakorlat-elemző csoportja is választ adott.

A Ptk. Tanácsadó Testületének álláspontja szerint a 18-20. életév közötti középiskolai tanulmányokat folytató nagykorú gyermek nem minősül továbbtanuló nagykorú gyermeknek a Ptk. 4:220. § (2) bekezdésében foglaltak értelmében, így tartásra való jogosultság szempontjából kiskorúként kell kezelni őket. A Tanácsadó Testület véleménye szerint a Ptk. rokонтartásra vonatkozó szabályai értelmezhetőek úgy e körben, hogy az ilyen gyermek a fentiekre tekintettel nem lehet érdemtelen a tartásra, mint ahogy egy kiskorú gyermek sem lehet az, és a szülők a saját szükséges tartásuk rovására is kötelesek az ilyen gyermekeket eltartani a kiskorúak mellett. Ezzel összefüggésben a Testület tagjai aggályosnak tartják a Ptk. irányadó rendelkezéseinek akkénti értelmezését, miszerint a 18. életévét betöltő középfokú tanulmányait folytató gyermek tartásdíjra való jogosultsága megszüntethető lenne csupán a tartásra kötelezett teljesítőképességének hiányára hivatkozással.¹⁸

A Kúria elnöke 2017 februárjában a rokонтartás szabályaival kapcsolatos ítélkezési tevékenység megvizsgálása céljából joggyakorlat-elemző csoport felállításáról határozott.¹⁹ A Kúria az Új Ptk. Tanácsadó Testületétől eltérő álláspontra helyezkedett összefoglaló véleményében. A joggyakorlat-elemző csoport szerint mivel a jogszabály csak és kizárólag a rászorultság vélelmének vonatkozásában terjeszti ki a 18. életévüket betöltött, de a 20. életév alatti, középfokú tanulmányokat folytató gyermekekre a kiskorúakra irányadó rendelkezéseket, így ebből következően csak ebben a kérdésben esnek az ilyen gyermekek a kiskorúakkal azonos elbírálás alá. A Kúria álláspontja az érintett személyi kör esetében egyértelműen az, hogy lehetnek érdemtelenek a tartásdíjra. Az összefoglaló véleményben mindemellett rögzítésre került, hogy az ilyen gyermek érdemtelenységének megítélése során az eljáró bíróságnak mindig tekintettel kell lennie a tanulmányok befejezését szorgalmazó jogalkotói célkitűzésre. A Kúria véleményében felhívta továbbá a figyelmet arra, hogy ezek a gyermekek gyakran szülői minta, manipuláció hatása alapján tanúsítják azt a magatartást, amely beleilleszkedik a rokонтartás közös szabályai között meghatározott érdemtelenység

¹⁸ Új Ptk. Tanácsadó Testület véleménye a Ptk. 4:214. §, 4:220. §-ához

¹⁹ KÚRIA JOGGYAKORLAT-ELEMZŐ CSOPORT: *Összefoglaló vélemény a rokонтartás szabályaival kapcsolatos ítélkezési gyakorlatról*. Budapest, 2018. 2017.El.II.JGY.P.1. 4. p.

kategóriájába.²⁰ A Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának véleményével érték egyet a 18. életévét betöltött, de 20. életéve alatt lévő, középfokú tanulmányokat folytató gyermek érdemtelenségének megítélése kapcsán. A huszonnégy hetes bírósági gyakorlatom során általam tapasztaltak a Kúria jogi állásfoglalásának helyénvalóságát igazolják.

II.3. Kúria érdemtelenséggel összefüggésben hozott precedensértékű határozatai

Természetben tartó szülő részéről, akivel a gyermek életvitelszerűen együtt él, jellemzően természetes, hogy gondoskodik az éppen nagykorúvá vált középiskolai tanulmányait még folytató gyermekéről. A különélő szülő számára, főleg ha nem jó a kapcsolata a gyermekkel, már nem ilyen magától értetődő az, hogy a továbbiakban is támogatást nyújt tartásdíj formájában. Az esetek többségében a különélő szülő az, aki a gyermek 18. életévének betöltésével már nem kíván hozzájárulni a gyermekkel kapcsolatban felmerülő kiadások fedezéséhez és ennek okán kérelmezi a tartásdíj-fizetési kötelezettség megszüntetését a gyermek érdemtelenségére alapítva.²¹ A Kúriának számos egyedi ügyben hozott határozata foglalkozik a gyermek érdemtelenségének kérdésével. A legtöbb ilyen döntésben az érintett gyermek már középfokú tanulmányait befejezte és továbbtanuló nagykorúnak minősül, de van az elsődlegesen vizsgált személyi körre is példa. Álláspontom szerint olyan elvi tételeket mond ki ezekben a határozataiban a Kúria, melyek egy része irányadó a 18. életévét betöltő, de 20. életéve alatt lévő középiskolai tanulmányait folytató gyermekre is, így ezekre hivatkozni kívánok.

2020. április 1-től bevezetett korlátozott precedensrendszer révén minden egyedi ügyben a Kúria által hozott határozat, amelyet a Bírósági Határozatok Gyűjteményében (továbbiakban: BHGY) közzétesznek precedens-erőt kap. Az alsóbb fokú bíróságokat inntől kezdve már nemcsak a jogegységi határozatokban tett elvi jellegű megállapítások kötik, hanem minden BHGY-ben nyilvánosságra hozott kúriai határozatban található jogértelmezés is kötelező erővel bír.²² Ez azért nagyon lényeges, mert a gyermek érdemtelenségével összefüggésben tett elvi tételektől, a jelenleg hatályos jogi normák értelmezésével összefüggő következtetésektől indokolás mellett térhetnek el a Kúria alatt álló alsóbb fokú bíróságok. Az úgynevezett korlátozott precedensrendszer következménye egyrészt az, hogy az eljáró bíróságnak

²⁰ KÚRIA JOGGYAKORLAT-ELEMZŐ CSOPORT 2017, 2017.El.II.JGY.P.1. 28-29. p.

²¹ BOROS 2018, 414-415. p.

²² DOBOS ZOLTÁN: *Mit jelent a korlátozott precedensrendszer bevezetése?* Jogászvilág, Wolters Kluwer, 2020. [Elérhető: <https://jogaszvilag.hu/szakma/mit-jelent-a-korlatozott-precedensrendszer-bevezetese/>] és DZSULA MARIANNA: A korlátozott precedensrendszer és a polgári perrendtartás szabályainak kapcsolódása. In: Bodzási Balázs (szerk.): *Jogászegyleti Értekezések*. Magyar Jogász Egylet, Budapest, 2022. 300-300. p. [Elérhető: <https://cdn-60b7abf2c1ac185aa47cf636.closte.com/wp-content/uploads/sites/50/2022/08/jogasz-egylet-2022.pdf>]

ítéletében meg kell indokolni, ha a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben eltérő álláspontra helyezkedik. Másrészről az ítélet engedély nélküli felülvizsgálata kezdeményezhető, ha a BHGY-ban közzétett kúriai határozattól az eljáró bíróság jogkérdésben eltért.²³

A Kúria a Pfv.II.21.240/2016/6. számú egyedi ügyben hozott határozatában rávilágított arra, hogy a 18 és 20 év közötti, középfokú tanulmányokat folytató gyermek lehet érdemtelen a tartásra, melynek esetleges megállapítására a Ptk. 4:194. § (2) bekezdésében foglaltak szerint kerülhet sor. Jelen ügyben a felperes, mint különélő szülő 2015. július 1. napjától kérte tartásdíj-fizetési kötelezettségének megszüntetését arra hivatkozással többek között, hogy nagykorú gyermeke érdemtelen a tartásra, mivel évek óta nem tartja vele a kapcsolatot, nem tájékoztatta őt unokája érkezéséről és tanulmányairól sem. A felülvizsgálati eljárás során rögzítésre került, hogy az érintett gyermek érettségire felkészítő, de szakképzettséget nem adó képzést folytat, ami azt jelenti, hogy nem minősülhet továbbtanuló nagykorú gyermeknek, mivel középfokú tanulmányokat folytat és nem olyan képzést vagy tanfolyamot végez, amely életpályára előkészítő szakképzettséget nyújtana. A Kúria megállapította, hogy a tartásra szoruló, 18 és 20 év közötti középfokú tanulmányokat folytató gyermek esetleges érdemtelenységét a rokontartás általános szabályai szerint kell megítélni, és nem a továbbtanuló nagykorú gyermeknél meghatározott speciális érdemtelenégi szabályok alapján.²⁴ A 18. életévét betöltött, de 20. életéve alatti középiskolai tanulmányait folytató gyermek érdemtelenége nem állapítható meg tehát azon okra hivatkozással – ellenben a továbbtanuló nagykorú gyermekkel a Ptk. 4:220. § (4) bekezdés alapján – hogy kellő indok nélkül nem tart kapcsolatot a tartásra kötelezettel.

A Kúria Pfv.II.21.240/2016/6. számú egyedi ügyben hozott határozatában megfogalmazott jogi álláspontjából következően, amely köti az alsóbb fokú bíróságokat a korlátozott precedensrendszer révén, tehát a 18 és 20 év közötti középfokú tanulmányokat folytató gyermek tartásdíjra való jogosultságának elbírálása során a rokontartás általános szabályait kell alkalmazni a Ptk. 4:214. § (2) bekezdésében felállított rászorultság vélelmével együtt. A Ptk. 4:194. § (2) bekezdésében foglaltak értelmében pedig az a nagykorú személy tekinthető érdemtelennek, aki a tartásra kötelezettel vagy e személy háztartásában élő hozzátartozójával szemben tanúsít a közfelfogás szerint súlyosan kifogásolható magatartást vagy életvitelt, melyre tekintettel nem várható el a tartásra kötelezettől a tartás nyújtása. Ez az érdemteleniség

²³ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (továbbiakban: Pp.) 346. § (5) bekezdés és Pp. 406. §

²⁴ Kúria Pfv.II.21.240/2016/6.

fogalom nívuma a hatályos Polgári Törvénykönyvnek, hiszen a Csjt. nem tartalmazta azt. A Csjt. 60. § (3) bekezdése csupán annyit rögzített, hogy az a nagykorú személy nem jogosult a tartásra, aki magatartására tekintettel érdemtelenné vált arra. A XXIX. számú PED a Csjt. egyes rendelkezéseit értelmezte kifejezetten a továbbtanuló nagykorú gyermek szempontjából. A XXIX. számú PED olyan érdemtelenség fogalmat dolgozott ki a korábbi bírói gyakorlatra tekintettel, amely most a jelenleg hatályos Ptk-ban az érdemtelenség általános definíciójaként jelenik meg.²⁵ A Kúria az EBH 2019.P.3. számú elvi határozatában kifejtette a XXIX. számú PED-ben foglaltakkal összhangban, hogy a nagykorú gyermek olyan belátási képességgel kell, hogy rendelkezzen főszabály szerint, amely alapján elvárható tőle, hogy felismerje családi kapcsolatainak fontosságát, különös tekintettel a különélő, de őt anyagilag támogató szülőhöz fűződő közeli rokoni kapcsolatára.

A Kúria elvi határozata szerint a Ptk. érdemtelenséggel összefüggő rendelkezése azon alapul a fentiekre tekintettel, hogy a jogosult nagykorúságának elérésével képes felmérni milyen magatartást vár el tőle a társadalom és a családjával, rokonaival szemben tanúsított viselkedésének milyen következményei lehetnek melyekért már életkorára tekintettel felelősséget is kell, illetve tud vállalni. A Kúria a Pfv.II.20.558/2020/8. számú egyedi ügyben hozott határozatának alapjául szolgáló tényállás szerint a középfokú tanulmányait még folytató éppen nagykorúvá vált gyermek és a felperes, mint különélő szülő közötti kapcsolat a szülők viszonyának megromlásából és a házasság felbontásából volt eredeztethető. Az érintett gyermek és a felperes közötti kapcsolat mivel jelen ügyben kiegyensúlyozottnak volt mondható és annak megromlásához nem az vezetett, hogy a felperes a gyermekkel szemben kifogásolható magatartást tanúsított volna, így a felülvizsgálati eljárás során megállapításra került a gyermek érdemtelensége. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a gyermek és a felperes közötti kapcsolat végleges megszakadására a középiskolai tanulmányok befejezését követően került sor, így a tartásra igényt tartó már továbbtanuló nagykorú gyermeknek minősült az érdemtelenség elbírálása során.

A Kúria precedensértékű határozatában kimondja továbbá azt is, hogy vizsgálni és mérlegelni kell nemcsak a gyermek magatartását, hanem a tartásra kötelezett és a természetben tartó szülő hozzáállását, a családi kapcsolatok alakulásában szerepet játszó releváns tényeket,

²⁵ GOTHÁRDI ENIKŐ: *A középfokú tanulmányokat folytató nagykorú gyermekek tartásra való érdemtelenségének kérdése a Ptk. szabályozásának tükrében.* ORAC Kiadó Szakcikk Adatbázis, Családi Jog, 2017/3. szám [Elérhető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/3732623>]

eseményeket is.²⁶ Ez azért lényeges, mert a Ptk. alapelveként fogalmazza meg, hogy felróható magatartására előnyök szerzése végett senki sem hivatkozhat, így ha és amennyiben a különélő szülő tanúsított olyan magatartást, ami egyrészt a közfelfogással nem összeegyeztethető, másrészt ezen szülői viselkedés, attitűd váltotta ki a gyermek életmódját, hozzáállását, akkor a gyermek nem lesz érdemtelen a tartásra. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a Családjogi Könyv egészét áthatja az az alapelv mely szerint a gyengébbik felet, vagyis többek között a 18. életévét éppen betöltött gyermeket védelemben kell részesíteni, – tekintettel arra, hogy tanulmányait még folytatja, anyagilag kiszolgáltatott helyzetben van – így a Ptk. nagykorú gyermek érdemtelenséggel összefüggő rendelkezéseit és annak megítélését ezen alaptézis tükrében kell értelmezni és alkalmazni a gyakorlatban.²⁷ Amennyiben jogvita alakul ki, a bíróság minden körülmények között az anyagi jogi felhatalmazás alapján köteles a gyermek érdekeinek szem előtt tartásával lefolytatni az eljárást és olyan méltányos döntést hozni, amely a gyermek érdekeit szolgálja, ez a szemléletmód pedig – véleményem szerint – nemcsak a kiskorú gyermekekre igaz. Hangsúlyozni szükséges még azt is, hogy a 18 és 20 év közötti középfokú tanulmányait folytató gyermek érdemtelenségének vizsgálatakor kizárólag azok a magatartások alapozhatják meg az érdemtelenséget, amelyet az érintett gyermek nagykorúságának elérését követően tanúsított. Ahhoz, hogy az eljáró bíróság megfelelően értékelni tudja a nagykorú gyermek viselkedését szükséges azokat a körülményeket is feltárni, amelyek hozzájárultak a szülő és nagykorúságát elért gyermek kapcsolatának megromlásához.²⁸

A bírósági tapasztalataim alapján a gyermek életkorával párhuzamosan növekednek a vele kapcsolatos kiadások, melyben szerepet játszik jellemzően a fiatal felnőtt igényeinek bővülése is. Azt viszont fontos hangsúlyozni, hogy a tartásdíjnak van korlátja, ugyanis nem az igényekhez, hanem a gyermek indokolt szükségletéhez kell igazodnia.²⁹ Nem luxus szükségletek fedezését szolgáló jogintézményről van szó, még kiskorú gyermek tartása esetén sem, hanem átlagos, indokolt szükségletek kielégítéséhez szükséges mértékű tartásdíjról, amit a Kúria Pfv.II.20.507/2020/20. számú egyedi ügyében rögzített is. A nagykorú középiskolai tanulmányokat folytató 20. életévnél fiatalabb gyermeket természetben tartó szülő nem köteles a bírói gyakorlat szerint a kiadások igazolása érdekében számlákat gyűjteni, melyet a Kúria Pfv.II.20.272/2019/4. számú határozata is alátámaszt. Ennek a rendelkezésnek az állhat

²⁶ Kúria Pfv.II.20.151/2020/9.

²⁷ Ptk. 4:4. §

²⁸ Kúria Pfv.II.22.635/2017/7.

²⁹ Kúria BH2019. 112.

a háttérben, hogy arra a szülőre, aki nemcsak anyagilag, de természetben is gondoskodik a gyermekéről, kevesebb pénzbeni teher háruljon. A bírósági gyakorlatom alatt megszerzett ismeretek szerint a különélő szülő vita tárgyává teheti a gyermeket eltartó szülő által megjelölt kiadásokat, akár azok összegerszerűségét, akár azok szükségszerűségét. Amikor érdemtelenségre hivatkozással kívánja valamelyik fél a tartásdíj-fizetési kötelezettségének megszüntetését, akkor először az érdemtelenség kérdésében kell döntenie az eljáró bíróságnak. A lefolytatott eljárás alapján, ha a nagykorú, de 20. életévét még be nem töltött, középfokú tanulmányokat folytató gyermek nem bizonyul tartásra érdemtelennek, akkor a bíróságnak érdemben vizsgálnia kell már azt is, hogy milyen összegű tartásdíj illeti meg a jogosultat.

III. Továbbtanuló nagykorú gyermek tartásának speciális feltételei

A továbbtanuló nagykorú gyermek tartására irányadó jogi rendelkezések többértékesek. A továbbtanuló nagykorú gyermekek tartására a rájuk irányadó, a Ptk. Negyedik Könyv XXII. Fejezetében foglalt speciális normák mellett alkalmazni kell a Ptk. 4:219. §-a értelmében a rokonság általános szabályait és a kiskorúak tartására irányadó rendelkezéseket is. A továbbtanuló nagykorú gyermekek különleges alanyi kört képeznek a rokonságon belül, mivel a kiskorúak és a munkaképes, nagykorú rokonok között helyezkednek el, ami tükröződik a kapcsolódó bírói gyakorlatban is. Ez a nézőpont a jelenleg hatályos jogi rendelkezésekből is egyértelműen kitűnik azáltal, hogy a rokonság közös szabályaihoz képest bizonyos értelemben kedvezőbb szabályok vonatkoznak rájuk, a kiskorúak tartásához képest pedig nem élveznek olyan magas szintű védelmet. A Kúria a Pfv.II.20.558/2020/8. számon közzétett precedens határozatában rögzítette a fentiekkel összhangban, hogy nem feltétlen a szülő tartási kötelezettsége továbbtanuló nagykorú gyermekével szemben.

III.1.Érdemtelenségen kívüli speciális feltételek

A Ptk. 4:194. §-ában és a Ptk. 4:220. §-ában foglaltak alapján a továbbtanuló nagykorú gyermek tartásra való jogosultságának négy konjunktív feltétele van: rászorultság; érdemtelenség hiánya és tanulmányi kötelezettségek rendszeres teljesítése; tartásra kötelezhető házastárs, volt házastárs, volt élettárs hiánya; kötelezett szülő teljesítőképessége.³⁰ A Kúria a Pfv.II.20.437/2017/7. számú egyedi ügyben hozott ítéletében a Ptk. 4:220. § (3) bekezdés b) pontjában meghatározott tanulmányi kötelezettségek folyamatos teljesítését nem jelölte meg a tartásra való jogosultság feltételeként. A Kúria Pfv.II.22.635/2017/7. számú precedens határozatában foglaltakkal egyezően – véleményem szerint is – önállóan értékelhető a tanulmányi kötelezettség nem teljesítése és az minden más feltétel teljesülés esetén is megalapozhatja önmagában a különélő szülő tartási kötelezettségének megszüntetését. Ezt támasztják alá a Kúria Pfv.II.20.645/2021/4. számon közzétett ítéletében foglaltak is, amelynek alapjául szolgáló tényállás szerint a nagykorú gyermek felsőfokú tanulmányainak első félévét eredményesen, míg a második szemesztert eredménytelenül teljesítette, melyre tekintettel a következő tanévet már más szakon folytatta, hallgatói jogviszonya folyamatosan fennállt, így a tartásra való jogosultsága végső soron nem volt megszüntethető.

³⁰ Kúria Pfv.II.22.635/2017/7.

A jogalkotó a 18 és 20 év közötti középfokú tanulmányokat folytató gyermekhez képest a továbbtanuló nagykorú gyermek rászorultságát nem vélelmezi. A Ptk. 4:220. § (1) bekezdése értelmében ugyanis akkor minősül rászorultnak a nagykorú, munkaképes gyermek – a rokonság általános szabályai szerinti tartási jogosultság mellett – ha szükséges tanulmányait indokolt időn belül folytatja. A Ptk. 4:220. § (2) bekezdése értelmében az életpályára előkészítő szakképzettség megszerzéséhez szükséges képzés vagy tanfolyam minősül rászorultságot megalapozó tanulmánynak.³¹ A Kúria Pfv.II.22.635/2017/7. számon közzétett precedens-erejű határozatában megállapította, hogy nyelvi-, illetve gépjárművezetői tanfolyam folytatása nem alapozza meg a nagykorú gyermek tartásra való jogosultságát, tekintettel arra, hogy egyik sem minősül szükséges életpályára felkészítő tanulmánynak.

A továbbtanuló nagykorú gyermek tartásával összefüggésben kerestem arra a kérdésre is a választ, hogy a tartásdíj-fizetési kötelezettség milyen szintű végzettség megszerzéséig áll fenn. A Kúria a Pfv.II.20.750/2020/5. számú egyedi ügyben hozott ítéletében kifejtette, hogy a szülő tartási kötelezettsége időtartamának objektív és szubjektív határa van. Objektív határként a jogalkotó a gyermek 25. életévét jelölte meg a Ptk. 4:220. § (5) bekezdésében. Tanulmányokat folytató nagykorú gyermek eltartásának szubjektív időbeli határa pedig a Ptk. 4:220. (3) és (4) bekezdésében foglalt feltételek. Erre tekintettel a Kúria megállapította, hogy a szülő tartási kötelezettsége a legmagasabb szintű végzettség megszerzéséig áll fenn. A Kúria fenti határozatában kifejtette, hogy a következetes bírói gyakorlat szerint – Legfelsőbb Bíróság BH 2005.285. –, melytől nem kíván eltérni, a szakirány megváltoztatása, illetve pályamódosítás során, akkor szükséges a bíróságnak mérlegelni a változtatás okát, ha a továbbtanuló nagykorú gyermek a korábbi tanulmányához képest azonos vagy alacsonyabb szintű tanulmányok folytatásába kezd. A fentiekre tekintettel, tehát megállapítható, hogy egyetemi alapszak elvégzését követően a mesterképzés vagy más osztatlan képzés folytatása is megalapozza a szülő helytállási kötelezettségét. A bírói gyakorlat következetes azonban abban, hogy a doktori iskola már nem eredményezi a tartásdíjra való jogosultságot.³²

További fontos kritérium, hogy a középfokú tanulmányok befejezését követően észszerű időn belül folytassa tanulmányait a nagykorú gyermek, abban hosszabb, akár évekig tartó kihagyás ne legyen.³³ Ezen rendelkezés indoka véleményem szerint abban keresendő, hogy a nagykorú

³¹ Ptk. Negyedik Könyv XXII. Fejezethez fűzött miniszteri indoklás; BOROS 2018, 417-418. p.

³² NAVRATYIL ZOLTÁN: *A továbbtanuló nagykorú gyermek tartása és az intézmény szülő felé fennálló tájékoztatói kötelezettségének terjedelme*. Iustum Aeguum Salutare, 2018/4. szám [Elérhető: <https://szaccikkadatbazis.hu/doc/3664503>]

³³ Kúria Pfv.II.20.458/2016/8.

gyermek a középfokú tanulmányok befejezését követően dönthet tanulmányok végleges befejezése és keresőtevékenység folytatása mellett, mely esetben rendelkezni fog olyan jövedelemmel, amellyel képes saját maga eltartásáról gondoskodni. Másrészt a szülők tartási kötelezettsége nem feltétlen és nem véges – Ptk. 4:220. § (5) bekezdés értelmében főszabály szerint a továbbtanuló nagykorú gyermek 25. életévének betöltéséig kötelezhető a szülő tartásra – melyből következően méltánytalan lenne, ha a szülőt utólag olyan kötelezettséggel lehetne súlytani, amivel már nem kellett számolnia.³⁴ A Kúria a Pfv.II.20.458/2016/8. számú precedensértékű határozatában elvi tételként rögzítette ezzel összefüggésben, hogy amennyiben a tartásra kötelezett szülő támogatja gyermekét a felsőfokú tanulmányok megkezdésében annak ellenére, hogy középfokú tanulmányait már több éve befejezte, abban az esetben nem mentesülhet tartásdíj-fizetési kötelezettség alól arra hivatkozással, hogy gyermeke indokolt időn belül nem kezdte meg a szükséges tanulmányokat.

Az életpályára előkészítő szakképzettség megszerzéséhez szükséges tanulmányok indokolt időn belüli folytatása mellett a tartás megállapításának további feltétele, hogy a nagykorú gyermek a szükséges tanulmányokat folyamatosan, megszakítás nélkül folytassa. Kiemelendő, hogy a tanulmányok továbbtanuló nagykorú gyermeknek fel nem róható megszakítása – a folyamatosság kritériumának hiányára hivatkozással – nem alapozhatja meg tartásra való jogosultsága megszüntetését a Kúria Pfv.II.20.645/2021/4. számú határozata szerint. Nem írható a gyermek terhére például az, ha tanulmányait egészségügyi okokra tekintettel kényszerül megszakítani. A bíróságon töltött gyakorlatom során az egyik ügyben a tartásra kötelezett szülő tartásdíj-fizetési kötelezettsége megszüntetésre került azon okból kifolyólag, hogy a gyermeke a felsőfokú tanulmányait nem fejezte be, először szakirányváltás kilátásba helyezése miatt, majd munkavégzés céljából passzíváltatta jogviszonyát, így tanulmányi kötelezettségeinek nem tett eleget, abban jelentősebb megszakadás mutatkozott a gyermeknek felróható okból.

A tartásra való jogosultság feltétele a Ptk. 4:220. § (3) bekezdés a) pontja alapján, hogy a munkaképes, tanulmányokat folytató gyermek tartása ne veszélyeztesse a kötelezett saját szükséges tartását, illetve kiskorú gyermekének tartását. A Kúria a Pfv.II.21.610/2017/6. számú precedens határozatában elvi tételként rögzítette, hogy a teljesítőképesség körében értékelni kell azt is, hogy a tartásra kötelezett szülőt terheli-e önhiba a teljesítőképesség

³⁴ A Legfelsőbb Bíróság hasonló álláspontra helyezkedett a BH1998.25. szám alatti egyedi ügyben hozott határozatában

hiányában vagy korlátozott voltában, mert amennyiben igen nem mentesülhet tartásdíj-fizetési kötelezettsége alól felróható magatartására tekintettel.

III.2. Továbbtanuló nagykorú gyermek érdemtelensége és az ahhoz kapcsolódó kúriai precedens-erejű határozatok

A fent nevezett alanyi kör érdemtelensége egyrészt megállapítható a Ptk. 4:220. § (3) bekezdés a) pontja szerint, amely visszautal a rokontartás általános szabályainál meghatározott érdemtelenség fogalomra. Kimondható a továbbtanuló nagykorú gyermek érdemtelensége a Ptk. 4:220. § (4) bekezdés szerint is, ami a bírói gyakorlat által kimunkált érdemtelenségi okot foglalja magába.³⁵ E szerint érdemtelen a tartásra a továbbtanuló nagykorú gyermek, ha a tartásra kötelezett szülőjével kellő indok nélkül nem tart kapcsolatot. Ez utóbbi speciális érdemtelenségi esetkörrel összefüggésben számos precedensértékű határozat keletkezett, melyek közül szeretnék az alábbiakban néhányat ismertetni annak érdekében, hogy összehasonlíthatóvá tegyem a 18 és 20 év közötti középfokú tanulmányokat folytató gyermek érdemtelenségével a továbbtanuló nagykorú gyermek érdemtelenségének megállapíthatóságát.

A Ptk. 4:220. § (4) bekezdésében meghatározott érdemtelenségi ok körében a jogalkotó a gyermektől elvárható magatartásra helyezi a hangsúlyt. Ezzel összhangban következetes a bírói gyakorlat abban, hogy a továbbtanuló nagykorú gyermektől elvárható, hogy különülő szülőjével – akitől a tartást igényli – a kapcsolatot felvegye, illetve fenntartsa.³⁶ A Kúria a Pfv.II.20.151/2020/9. számon közzétett precedensértékű határozatában elvi tételként rögzítette ugyanis azt, hogy a szülő-gyermek közötti, társadalom által elvárható minimális kapcsolat kellő indok nélküli hiánya a családi kapcsolat megtagadásának minősül, melyre tekintettel a nagykorú gyermek nem várhatja el az általa elutasított szülőtől a tartásához való hozzájárulást. A szigorú zsinórmérték indoka a szülő-gyermek kapcsolat kiüresedésének megakadályozása, annak visszaszorítása, hogy a tartást igénylő gyermek pusztán anyagi igényeinek kielégítését biztosító személynek tekintse szülőjét.³⁷ A nagykorú gyermektől belátási képességére tekintettel elvárható tehát, hogy felismerje családi kapcsolatának fontosságát, társadalom által elvárt erkölcsi követelményeknek megfelelő magatartást

³⁵ Kúria Pfv.II.20.891/2019/8.

³⁶ Kúria Pfv.II.21.954/2017/7.; Kúria Pfv.II.21.184/2018/5., Kúria Pfv.II.20.151/2020/9., Kúria Pfv.II.20.558/2020/8.

³⁷ Kúria Pfv.II.21.184/2018/5., Kúria Pfv.II.20.356/2019/6., Kúria Pfv.II.20.891/2019/8.; Kúria Pfv.II.20.151/2020/9.

tanúsítson szüleivel szemben főleg akkor, ha anyagi támogatást vár el tőlük.³⁸ A 18 és 20 év közötti középfokú tanulmányokat folytató gyermekek érdemtelenységének megállapíthatóságával egyezően a továbbtanuló nagykorú gyermekek érdemtelenné minősítésének alapja is csak és kizárólag olyan magatartás lehet, amelyet 18. életévük betöltését követően tanúsítottak a tartásra kötelezett szülővel szemben.³⁹

Az érdemtelenséget megalapozó magatartás kimentésére lehetőség van. A tartásra kötelezett szülő magatartásának olyan súlyosnak kell lennie, hogy az valójában alapos indokát adjon a továbbtanuló nagykorú gyermek közömbösségének. Eredményesen akkor tud hivatkozni a gyermeket természetben tartó szülő a kapcsolattartás kellő indokból történő megtagadására, ha a különélő szülő magatartása a gyermek életére ható vagy azt jelentősen befolyásoló valós és súlyos érdeksérelemmel járt.⁴⁰ A bíróságon tapasztaltak szerint az eljáró bíró a tartásra kötelezett szülő magatartásának vizsgálata során nem a gyermek szubjektív érzete, megítélése alapján mérlegel, hanem objektív módon, akár szakértő bevonásával törekszik meghatározni azt, hogy a különélő szülő magatartása miként hatott, illetve hathatott a múltban a továbbtanuló nagykorú gyermekre. A súlyosnak megélt, de valójában vélt sérelem, így például a szülők válása, a családi otthon elhagyása, új párkapcsolat létesítése nem alapozza meg a továbbtanuló nagykorú gyermek különélő szülőtől való elzárkózását, a családi kapcsolat megtagadását, melynek következtében nem mentesülhet az érdemtelenné minősítés alól.⁴¹

A Kúria a Pfv.II.20.979/2019/4. számon közzétett határozatában megállapította az egyetemista gyermek érdemtelenségét családi nevének megváltoztatásából következő legelemibb kötődés megtagadására hivatkozással. Az ítélet alapjául szolgáló tényállás szerint a felek házasságának felbontását követően 2004-2009 között a felperes felelős szülőként járt el, minden tőle telhetőt megtett a gyermekével való kapcsolat fenntartásáért és annak helyreállításáért a természetben tartó szülő ellennevelő és kapcsolattartást akadályozó magatartásával szemben. Miután a jogi eszközök igénybevétele sem sikerült az alperes magatartásán változtatni és elérni azt, hogy a gyermek újra kommunikáljon édesapjával, a felperes feladta a gyermekkel való kapcsolat felvételét. A bíróság álláspontja szerint a felnőtt gyermektől elvárható, hogy érdeklődjön a tartásához hozzájáruló szülője iránt. Az ügyben a

³⁸ Legfelsőbb Bíróság EBH 2007.1609., Kúria Pfv.II.20.891/2019/8.

³⁹ Kúria Pfv.II.22.635/2017/7.; Kúria Pfv.II.20.437/2017/7.

⁴⁰ Kúria Pfv.II.21.954/2017/7.; Kúria Pfv.II.21.184/2018/5.; Kúria Pfv.II.20.754/2018/7.; Kúria Pfv.II.20.356/2019/6.

⁴¹ Kúria Pfv.II.22.635/2017/7.; Kúria Pfv.II.20.437/2017/7.

továbbtanuló nagykorú gyermek nem tudott mentesülni az érdemtelenységének megállapíthatósága alól arra tekintettel sem, hogy a szülő-gyermek közötti kapcsolat megromlását elsősorban az édesanyja idézte elő.

Ezzel szemben a Kúria a Pfv.II.20.715/2022/5. szám alatti precedens határozatában nem nyilvánította érdemtelennek a továbbtanuló nagykorú gyermeket ugyanis megállapításra került, hogy kellő indoka van az édesapjával való kapcsolat visszaautásítására. A döntés alapjául szolgáló tényállás szerint a szülők kapcsolatának felbomlását követően 5 évig tartott a gyermekelhelyezési per, melynek elhúzódása az édesapa magatartására volt visszavezethető. A gyermek édesanya részére történő kiadását hatósági úton kellett kérni, mivel a kapcsolattartást követően nem vitte haza az akkor 10 éves kislányt a felperes. Később a gyermek pályaválasztásával összefüggésben merült fel konfliktus a felek között, mert az édesapa önhatalmúlag döntött arról, hogy melyik középiskolába kerüljön beíratásra a lánya, véleményét nem kérte ki e kérdésben. A Kúria megállapította, hogy az édesapa fenti magatartásai megalapozták a gyermek elhidegülését és azt, hogy nem alakulhatott ki szeretetteljes apa-lánya kapcsolat. Az édesapa felróható magatartására vezethető vissza a kapcsolat ilyen szintű megromlása, a nagykorú gyermek elzárkózása, így nem mondható ki a tartásra való érdemtelenége.

A különélő szülő és a nagykorú továbbtanuló gyermek magatartásának jogszerű értékelésének nehézségét igazolja az Alkotmánybíróság 3322/2024. (VII. 29.) határozata, amely alaptörvény-ellenesnek minősítette és ezért megsemmisítette a Kúria Pfv.II.20.423/2023/9. számú ítéletét és a Fővárosi Törvényszék 51.Pf.633.783/2022/5. számú ítéletét. Az Alkotmánybíróság indokolásában kifejtette, hogy a Ptk. 4:220. § (4) bekezdésében foglalt kellő indok nélküli kapcsolattartás körében figyelemmel kellett volna lennie az eljáró bírói fórumoknak arra, hogy a továbbtanuló nagykorú gyermek Alaptörvényben biztosított magánélet, otthon védelméhez fűződő jogának sérelmére hivatkozott az érdemtelenységének kimentése körében. Az Alkotmánybíróság szerint a tényállás megállapítása és a Ptk. fenti rendelkezésének szakjogi értelmezésén felül a bíróságoknak az ilyen típusú ügyekben olyan jogi álláspontra szükséges helyezkedniük, amely összhangban áll az érintett alapjog alkotmányos tartalmával. A különélő szülőt megillető kapcsolattartáshoz fűződő alapjogra tekintettel még speciálisabb lett volna a bíróságok feladata ugyanis ilyen esetben közvetítői, kiegyenlítő szerepet kellett volna betölteniük, azaz ütköztetniük kellett volna ezeket az

alapjogokat a perben annak érdekében, hogy megalapozott döntést hozhassanak az érdemtelenység megítélésének kérdésében.⁴²

⁴² SZABÓ ANNAMÁRIA ESZTER: *A nagykorú gyermek tartáshoz való joga*. Magyar Jog, 2024/10. szám [Elérhető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/6298014?ts=2024-10-01#ss31>]

IV. Házastársi tartásra való jogosultság feltételrendszere

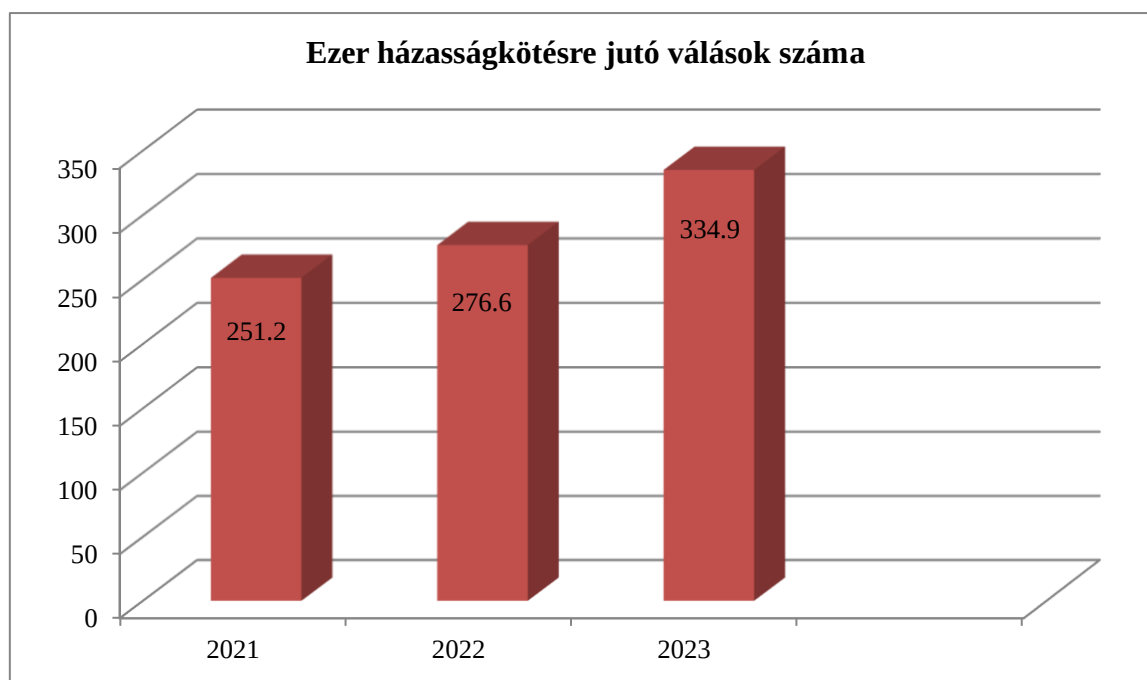
A házastársi tartás alapját a házasság intézményének védett jellege adja, ugyanis a partnerkapcsolatok közül az Alaptörvény L) cikke csak és kizárólag ezt a párkapcsolati formációt részesíti kifejezett védelemben. A házasság különös védelemben részesítéséből következik, hogy a házastársakat speciális jogok illetik meg, illetve kötelezettségek terhelik. A Ptk. 4:24. § (1) bekezdése kimondja, hogy a házastársak kötelesek együttműködni és támogatni egymást a közös célok elérése érdekében. A Ptk. 4:24. § (2) bekezdésében a jogalkotó a házastársak támogatási kötelezettségét a házasság felbontását követően is fenntartja e törvényben meghatározott esetben. A tartásra való jogosultság, illetve az arra való kötelezettség a házastársak kölcsönös támogatási kötelezettségéből és egymás iránti szolidaritásukból eredeztethető a Ptk. Negyedik Könyv V. címéhez fűzött miniszteri indokolás szerint.

A jogalkotó a családjogi tartás azon rendelkezéseit, amelyek valamennyi tartási formánál azonosak egységesen a „Rokontartás” címen belül a „Rokontartás közös szabályai” között helyezte el. Ezen általánosnak mondható normákhoz képest a házastársi tartásra irányadó speciális rendelkezéseket a Ptk. Negyedik Könyv V. címében találjuk. A jogalkotó a házastársi tartásról szóló címben azokat a szabályokat helyezte el, amelyek a rokontartás közös szabályaihoz képeset speciálisnak mondhatók és csak szűk körben, akkor ismétli meg az általános normákat, ahol a speciális szabályok értelmezése érdekében feltétlenül szükség van rá. A fentiekre tekintettel olyan mértékben kívánom megismételni a rokontartásra vonatkozó általános szabályokat, amely indokolt a házastársi tartásra való jogosultság feltételrendszerének hatékony megértése, értelmezése érdekében.

A Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban: KSH) által közzétett adatok alapján a házasságkötések számának drasztikus csökkenése mellett az elmúlt két évben a válások száma csekély mértékű változáson esett át. Míg 2021-ben 72.030 házasság kötött, addig 2022-ben 63.967-re, 2023-ban pedig 50.139-re módosult ez az érték. A házasságkötések számának ezer lakosra történő vetítése szépen mutatja a folyamatos visszaesést: 2021-ben 1000 lakosból 7,4 kötött házasságot, 2022-ben ez a szám már csak 6,6 volt, 2023-ban pedig 5,2-re mérséklődött ez a mutató.⁴³ A válások számának csökkenése nem arányos a házasságkötések számának csökkenésével. 2021-ben (bázis adat) 18.092 válást regisztráltak, 2022-ben a 2021-es adathoz képest 397-tel kevesebb házasságot bontottak fel, 2023-ra pedig 16.791-re

⁴³ KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *Házasságkötések, válások.* [Elérhető: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0015.html]

módosult a válások száma, tehát a bázis adathoz viszonyítva 2023-ban 1301-el kevesebb házasság került felbontásra.⁴⁴ A 2021-es bázis időszakhoz képest csökkent a házasságkötések és a válások száma is, azonban a házasságkötések számának drasztikus csökkenése és a válási számok csekély csökkenése okán a házasságkötésre jutó válások száma nő, ugyanis sokkal nagyobb mértékben csökkent a házasságkötések száma a válások számához viszonyítva.

I/1. Grafikon: Ezer házasságkötésre jutó válások száma⁴⁵

A fenti adatokból levonható az a következtetés, hogy megközelítőleg a házasságok fele válással ér véget, tehát a házastársi tartás iránti igény potenciálisan sok esetben merülhet fel. Szeretném felhívni arra a figyelmet, hogy a KSH által közzétett válási adatok a jogerős ítélettel felbontott házasságot értik válás alatt, melyre tekintettel a statisztikai adatok nem tartalmazzák azokat az esetköröket, amikor a felek között még csak a házassági életközösség szűnt meg, illetve ahol folyamatban van még a bontóper. Erre tekintettel hangsúlyozandó, hogy már a házassági életközösség megszűnését követően feléled a házastársak tartás iránti igénye, így még több az az esetkör, ahol a házastársak egymással szemben tartást követelhetnek. Az általam ismertetett statisztikai adatok és a bírósági huszonnégy hetes szakmai gyakorlatom során tapasztaltak mellett elmondható tehát, hogy a házastársi tartás iránti igény meglehetősen aktuális kérdésnek minősül.

⁴⁴ KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *Válások főbb mutatói*. [Elérhető: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0019.html]

⁴⁵ Saját készítésű diagram [Az adatok forrása elérhető: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0019.html]

IV.1. Az önhibán kívüli rászorultság és a tartási képesség

A házastársi tartásra való jogosultságnak négy konjunktív feltétele van. A Ptk. kodifikációja során alapjaiban nem módosították a Csjt.-ben kidolgozott feltételeket, így a jelenleg hatályos szabályozás szerint is a jogosultnak a tartásra önhibán kívül rászorultnak kell minősülnie, valamint nem lehet érdemtelen a tartásra. A kötelezett oldalán továbbra is a teljesítőképesség a követelmény. A Ptk. 4:29. § (1) bekezdése alapján az a házastárs, illetve volt házastárs jogosult tartásra, aki a házassági életközösség megszűnése, vagy a házasság felbontása esetén önhibáján kívül nem képes eltartani magát, azaz önhibáján kívül rászorultnak minősül. A Ptk. a Csjt.-hez hasonlóan nem definiálja sem az önhiba hiányát, sem a rászorultságot. A bírói gyakorlat az, amely kimunkálta, hogy mit kell érteni mindkét házastársi tartási feltétel alatt. Dolgozatom első fejezetében foglaltakat e körben az alábbiakkal egészítem ki.

A rászorultságot önmagában nem alapozza meg az, ha a (volt) házastárs nem rendelkezik jövedelemmel, ugyanis ha van olyan vagyontárgya, amelynek az értékesítéséből vagy hasznosításából fedezni tudja a szükségleteit, akkor nem tekinthető a házastársi tartásra rászorulóknak.⁴⁶ A Kúria a Pfv.II.20.309/2021/4. számú precedens-erejű határozatában kifejtette, hogy azt a vagyont is figyelembe kell venni, ami a házastársi közös vagyon megosztása során jutott a házastársi tartást igénylő (volt) házastársnak, ha az fedezi a szükségleteit, és nem minősül a mindennapi élet fenntartásához szükséges vagyontárgynak. A házastársi közös vagyon megosztásáig minősülhet a (volt) házastárs tartásra rászorultnak a jövőbeli jelentősebb vagyongyarapodás ellenére is, mivel a tényleges tulajdonváltásig nem tud önállóan rendelkezni az érintett vagyonnal, így értelemszerűen nem képes azt saját maga eltartására fordítani.⁴⁷

A Kúria a Pfv.II.21.033/2015/8. számú határozatában rögzítette, hogy a polgári jogi felelősség szempontjából az önhiba a felróhatóságot el nem érő magatartás, a jogos és a jogellenes magatartás közötti kategória, melyet házasság intézményének különösen védett jellegéből, sajátos voltából adódóan az ügy összes lényeges körülményére tekintettel kell megállapítani. Egységes bírói gyakorlat szerint az önhiba megállapíthatóságánál annak konkrét vizsgálata szükséges, hogy a (volt) házastárs megtesz-e minden tőle telhetőt annak érdekében, hogy jövedelemszerzésre irányuló tevékenységet folytasson az adott munkaerőpiaci és gazdasági körülmények között.⁴⁸ A Kúria Pfv.II.21.033/2015/8. számon közzétett határozatának alapjául

⁴⁶ Kúria Pfv.II.20.309/2021/4., Legfelsőbb Bíróság Pf.21.387/2009/9. (BH2011.136.)

⁴⁷ Kúria Pfv.II.20.237/2013/5.

⁴⁸ Kúria BH 2014.6.181., BOROS 2018, 95-96. p.

szolgáló ügyben a felperes jogi végzettséggel, szakvizsgával és szakmai tapasztalattal rendelkezett, ennek ellenére a házassági életközösség megszűnését követően nem tett meg mindent annak érdekében, hogy a létfenntartásához szükséges anyagi javakat előteremtse, így az érdemtelenége megállapítható volt.⁴⁹ A Kúria a volt házastárs méltányos érdekének figyelembevételével összefüggésben megállapította a Pfv.II.21.407/2013/4. számú precedensértékű határozatában, hogy önhibán kívül rászorultnak minősül az a volt házastárs, aki csak napi négy órában tud munkát végezni, alacsony munkabérért közös, speciális igényű gyermekük gondozására tekintettel.

A Ptk. 4:31. §-a a házastársi tartás harmadik konjunktív feltételeként előírja a kötelezett tartási képességét. A házastársi tartás teljesítésére való képesség vizsgálata során mérlegelni szükséges azt, hogy a felek a házassági életközösségük tartama alatt milyen közös döntéseket hoztak meg a megélhetésük biztosítása érdekében, milyen munkamegosztás mellett élték napjaikat. Ezzel összhangban a Kúria a Pfv.II.21.564/2017/4. számú precedens határozatában rámutatott arra, hogy a kötelezett teljesítőképességének és a jogosult házastárs rászorultságának összevetése során tekintettel kell lenni arra a tényre, hogy a felek együttes akaratelhatározásának következményeként nevelte a gyermekeket, vezette a háztartást és segített be a családi vállalkozásba a jogosult, s ennek folyamányaként részesül a legalacsonyabb összegű nyugdíjban. A házassági életközösség alatt hozott döntéseknek következménye van annak megszűnését követően is, melyre tekintettel a felek egymás iránti támogatási kötelezettsége, szolidaritása nem szűnhet meg. Álláspontom szerint a férfiak és a nők közötti egyenjogúság alapelvébe ütközne, méltánytalan lenne az, ha csak az egyik (volt) házastársat sújtanák a múltban hozott közös elhatározás jogkövetkezményei.

IV.2. A házastársi tartásra való érdemtelenység

A jogalkotó a Ptk. házastársi tartásra való jogosultság feltételrendszerén belül az érdemtelenység vonatkozásában dolgozott ki új normákat. A Csjt. 21. § (1) bekezdésében foglaltak alapján 2014. március 15. napját megelőzően az a volt házastárs szerzett tartásra jogosultságot a házasság felbontása esetén, aki önhibáján kívül rászorultnak minősült, nem volt érdemtelen a tartásra és a kötelezett képes volt hozzájárulni valamilyen mértékben a megélhetésének biztosításához. Az érdemteleniséggel összefüggésben a Csjt.-ben a jogalkotó a házasság fennállása alatt házastárssal szemben tanúsított magatartást értékelte és nem a házassági életközösség megszűnését megelőző magatartást vette figyelembe. A korábbi

⁴⁹ BOROS 2018, 95-96. p.

jogsabályi rendelkezés rövidségére tekintettel a bírói gyakorlatra hárult az érdemtelenység kérdésének vonatkozásában vizsgálandó és értékelendő elemek kimunkálása. A bírák által kidolgozott zsinórmérték alapján az a volt házastárs minősült érdemtelennek a tartásra, aki a házasság erkölcsi alapjait magatartásával olyan súlyosan sértette meg, hogy a társadalmi felfogás szerint nem volt méltó a tartásra. Fontos kiemelni, hogy a tartást igénylő olyan magatartása volt csak és kizárólag figyelembe vehető az érdemtelenység körében, amely hozzájárult a felek házasságának teljes és helyrehozhatatlan megromlásához. Az V. számú PED-ben rögzítésre került továbbá az is, hogy a házastárs érdemtelenységének megítélése során figyelembe kellett venni a kötelezett magatartását. A Csjt. 22. § (2) bekezdése értelmében a házasság felbontását követően a tartásra való jogosultság megszüntetéséhez vezetett az, ha utóbb érdemtelené vált arra a volt házastárs. A Csjt. 22. § (2) bekezdésében foglaltakat kiegészítette az V. számú PED azzal, hogy a házasság felbontását követően a volt házastárs tartása az érdemteleniségre hivatkozással, akkor volt megszüntethető, ha szándékos magatartásával durván sértette a tartásra kötelezett volt házastárs anyagi vagy személyi jellegű érdekeit, vagy ha a tartásra a társadalmi felfogás alapján méltánytalannak volt ítéltető magatartása alapján.

A Ptk. a Csjt.-vel szemben már meghatározza mit értünk házastársi érdemtelenység alatt. A jelenleg hatályos rendelkezések a korábbi bírói gyakorlatból megőrizték azt a megközelítést, miszerint más megítélés alá kell, hogy essen a házassági életközösség alatt és annak megszűnését követő érdemteleniséget megalapozó magatartás. Ebből következően a Ptk. 4:30. § (1) bekezdése külön rendelkezik a házassági életközösség fennállása alatti érdemteleniségről és a házassági életközösség megszűnését követő érdemteleniségről. A Ptk. 4:30. § (1) bekezdés a) pontja értelmében az a házastárs tekinthető érdemtelennek, akinek súlyosan kifogásolható magatartása vagy életvitele vezetett a házasság teljes és helyrehozhatatlan megromlásához. A fentiekre tekintettel megállapítható, hogy a V. számú PED-ben foglaltakkal szemben, a jogalkotó nem a házasság erkölcsi alapjainak felróható sérelmét tekinti olyan magatartásnak, amely megalapozná a tartásra való érdemteleniséget. A bírói gyakorlat által korábban kidolgozott szempontrendszerrel szakított a hatályos Ptk., azzal, hogy a házassági életközösség alatt tanúsított, érdemteleniséghez vezető magatartásnál azt teszi a vizsgálat tárgyává, hogy a tartásra jogosult súlyosan kifogásolható magatartása vagy életvitele mennyiben járult hozzá a házasság teljes és helyrehozhatatlan megromlásához. A jelenlegi szabályozás szélesebb körben teszi tehát lehetővé a házastársi tartást igénylő érdemteleniségének megállapíthatóságát, ugyanis ma már nemcsak azt kell az eljáró bírónak

megítélnie, hogy a tartásra kötelezett házastárs érdekei valós sérelmet szenvedtek-e, hanem értékelnie kell a tartásra jogosult házasság felbontásához járuló magatartását, életvitelét és ezek társadalmi megítélését is.⁵⁰

A házassági életközösség megszűnését követően a tartást igénylő fél más magatartása alapozza meg a tartásra való érdemteleniséget. A Ptk. 4:30. § (1) bekezdés b) pontjának értelmében a házassági életközösség megszűnését követően az a házastárs, illetve volt házastárs tekinthető érdemtelennek a tartásra, aki a (volt) házastársának vagy vele együtt élő hozzátartozójának személyi vagy vagyoni érdekeit durván sértő magatartást tanúsított. Ebben az esetben a házastársak között már megszakadt az életközösség, kapcsolatuk teljesen és helyrehozhatatlanul megromlott, tehát a tartást igénylő érdemtelenisége utólag merül fel. Az eltérő jogszabályi rendelkezés és az ahhoz igazodó bírói gyakorlat indoka véleményem szerint abban keresendő, hogy a házassági életközösség megszűnésével a felek közötti kapcsolat „lazul”, a korábbi szoros lelki, anyagi összetartozás megbomlik és erre tekintettel, a (volt) házastársaktól már egymással szemben más magatartás tanúsítását várja el a közfelfogás is. Másrészt az életközösség megszűnése jellemzően egybeesik valamelyik fél utolsó közös lakásból történő végleges elköltöztetésével, melyre tekintettel nyilvánvalóan más magatartás alapozhatja meg ilykor a tartásra való érdemteleniséget, hiszen a házasság teljes és helyrehozhatatlan megromlásához egy korábbi magatartás vezetett. Az eljáró bírói fórumnak azt szükséges ilyenkor mérlegelnie, hogy a tartásra kötelezett (volt) házastárssal szemben súlyosan méltánytalan lenne-e a tartás fenntartása vagy megállapítása. A házastársi tartást igénylő fél magatartását a korábbi bírói gyakorlattal egyezően továbbra is a társadalmi közfelfogás alapján kell megítélni.⁵¹ A fentiekből következően az a (volt) házastárs lehet érdemtelen a tartásra a házassági életközösség megszűnését követően tanúsított magatartása alapján, aki méltatlannak minősül arra a (volt) házastársakkal szemben társadalomban élő általánosan elvárható magatartás, zsinórmérték tükrében.

Például a házassági életközösség megszűnésének oka és így a tartásra való érdemteleniség indoka lehet az, ha valamelyik fél alkoholista, ami agresszívvá teszi őt, így akár lelkileg, akár fizikálisan folyamatosan bántalmazza a vele egy háztartásban élő házastársát. A házastárs házassági életközösség során tanúsított súlyosan kifogásolható életvitele, illetve magatartása az alkohol rendszeres fogyasztása és ebből adódó agresszív, bántalmazó magatartása, amely

⁵⁰ KÖRÖS ANDRÁS: „Fontolva haladás” – Az új Ptk. Családjogi Könyve 15. Rész: A házastársak személyi viszonyai – a házastársi tartás. Családi Jog, 2008/4. szám [Elérhető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/1493284?ts=2008-12-01#ss68>]

⁵¹ Szegedi Ítéltábla Pkf.II.20.094/2022/4. [Elérhető: www.jogkodex.hu]

alapvetően hozzájárult a házasság teljes és helyrehozhatatlan megromlásához. Ezzel szemben a házastárs és az azzal együtt élő hozzátartozója személyi és vagyoni érdekeit kirívóan sérti például az, ha ez a fél a házassági életközösség megszűnését követően visszamegy a korábban közösen lakott ingatlanba abból a célból, hogy azt megrongálja, minden mozdítható, házastársi közös tulajdon tárgyát képező ingóságot elszállítson, illetve a közös kiskorú gyermekük ruháit, játékait, bútorait elvigye.

A Ptk. 4:30. § (2) bekezdése a korábbi bírói gyakorlattal egyezően fenntartja azt a normát, miszerint vizsgálni szükséges a tartásra kötelezett magatartását is a házastárs érdemtelenségéről történő döntéshozatal során. Ezen rendelkezés összhangban áll a Ptk. azon alapelvével miszerint felróható magatartására előnyök szerzése végett senki sem hivatkozhat. Amennyiben a kötelezett magatartása ok-okozati összefüggésben áll a tartásra jogosult magatartásával, akkor nem mentesülhet a házastársi tartási kötelezettség alól a másik fél érdemtelenségére való hivatkozással. Továbbra is érvényesül az a jogtétel, hogy a (volt) házastárs érdemtelenné minősítése során tekintettel kell lenni a házasság teljes tartamára és a felek magatartására, valamint értékelni kell ezen magatartások egymásra gyakorolt hatását is.⁵² A korábbi bírói gyakorlattal egyezően ma sem hivatkozhat eredményesen (volt) házastársa érdemtelenségére a tartásra kötelezett, ha annak alapjául szolgáló magatartást bizonyítottan megbocsájtotta.⁵³

IV.3.Érdemtelenséggel összefüggésben hozott precedensértékű határozatok

A Kúriának, illetve jogelődjének a Legfelsőbb Bíróságnak számos határozata született a házastársak érdemtelenségével összefüggésben, mely ítéletek jelentősége abban rejlik, hogy ezen keresztül kerültek kidolgozásra az irányadó jogi rendelkezésekkel összefüggésben alkalmazandó jogtételek. A Legfelsőbb Bíróság 2000.17.-es számon elérhető határozatában rögzített tényállás szerint a felperes arra, hivatkozással kérte a házastársa érdemtelenségének megállapítását, hogy számára elviselhetetlenné vált az alperessel való együttélés annak indokolatlan féltékenysége, indulatos, kötekedő magatartása okán. A felperes előadása szerint a felesége még a munkahelyén is zaklatta, személyiségét mindenhol lejárató magatartást tanúsított. A Legfelsőbb Bíróság azonban nem állapította meg az alperes házastársi tartásra való érdemtelenségét egyrészt arra tekintettel, hogy a házassági életközösség megszűnését

⁵² SZEIBERT ORSOLYA: Nagykomentár. In: Gárdos Péter – Vékás Lajos (szerk.): *Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Wolters Kluwer, Ptk. 4:30. §

⁵³ BENCZE LÁSZLÓNÉ: Házastársi tartás a házasság felbontása esetén. In: Körös András – Weiss Emilia – Szentpétery Petronella (szerk.): *A családjog kézikönyve*. I. kötet, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2007, 107. p.

megelőzően már több mint húsz éve pszichiátriai betegségben szenvedett az alperes, melynek kialakulásában nem terhelte önhiba. Másrészt a bíróság figyelembe vette azt is, hogy az alperes a házasság utolsó pár évében tanúsított, társadalmi közfelfogás szerint is kirívóan súlyos magatartást, – mely magatartás részben a mentális betegségére volt visszavezethető – de azt megelőzően, közel 30 évig kifogástalanul gondoskodott férjéről és a közös gyermekükről, így nem volt érdemtelennek minősíthető.

A Kúria a Pfv.II.21.507/2011/4. számú precedensértékű határozatában rámutatott egyrészt arra, hogy az érdemtelenségre hivatkozó (volt) házastárs magatartását is figyelembe kell venni a döntéshozatal során, másrésztől sikeres bizonyítás mellett sem alapozhatja meg önmagában az érdemtelenséget a tartást igénylő anyagiassága, feljelentéssel való „fenyegetőzése”. Az ítélet alapjául szolgáló tényállás szerint a felperes a házastársak közös megegyezése alapján költözött ki külföldre munkavégzés céljából azzal, hogy magyarországi otthonuk anyagi fenntartásához rendszeresen hozzájárul, különös tekintettel arra, hogy az alperes jövedelme önmagában nem elegendő az utolsó közös háztartás anyagi költségeinek fedezésére. A felperes – figyelmen kívül hagyva a felek közötti korábbi megállapodást és a házastársak jogszabályon alapuló, egymással szembeni támogatási kötelezettségét – a házasságuk megromlásának időszakában hónapokon keresztül nem támogatta anyagilag a Magyarországon élő alperest. A házastársi tartást igénylő fél a fent nevezett felperesi magatartásra tekintettel vált anyagiassá és fenyegette meg végül házastársát azzal, hogy a magyar hatóságokhoz fordul, ha és amennyiben nem teljesíti a közös tulajdonban álló ingatlan fenntartásával összefüggő kiadások ráeső részének kifizetését. A Kúria megállapította, hogy a felperes súlyosan kifogásolható magatartásai vezettek a házasság felbontásához, mivel jogszabályon alapuló támogatási kötelezettségének nem tett eleget, illetve más nővel létesített kapcsolatot külföldi tartózkodása során, mellyel a házasság erkölcsi alapjait is durván megsértette.

A Kúria Pfv.II.20.237/2013/5. számon közzétett precedens-erejű határozatának alapjául szolgáló tényállás szerint a felperes arra hivatkozással kérte az alperes tartásra való érdemtelenségének megállapítását, hogy a házasságuk megromlásának időszakában a házastársak közös bankszámlájáról 8 millió Ft-ot vett fel a tartást igénylő házastársa. A Kúria egyetértett a másodfokon eljáró bíróság jogi érvelésével, miszerint a házastársi közös vagyon vélelmére tekintettel a felperes jövedelme közös vagyonnak minősült, így a tartást igénylő házastárs szabadon rendelkezhetett azzal a házassági életközösség megszűnésének pillanatáig. Az alperes magatartása bár hozzájárult a házassági életközösség megszűnéséhez azonban az

ügy összes elemére tekintettel nem alapozhatta meg a házastársi tartásra való érdemtelenségét. A Kúria egyértelműen megállapította, hogy a házasság tartós és helyrehozhatatlan megromlásához elsősorban a felperes magatartása, életvitele vezetett, tekintettel arra, hogy „többlaki” életet élt.

A (volt) házastárs tartásra való érdemtelensége a házassági életközösség megszűnését követően is fennállhat, ami a tartásra jogosultság megállapításának akadályát képezheti, illetve a már korábban odaítélt tartás megszüntetéséhez vezethet. A Kúria 2014.49.-es bírósági határozatában elvi tételként kimondta, hogy nem szűnik meg teljes egészében a házastársak támogatási kötelezettsége a házasság felbontását követően sem, melyre tekintettel a volt házastárs tartásra kötelezhető. Az alapul szolgáló ügyben a perújító felperesnél súlyos betegséget, skizofrén pszichózist diagnosztizáltak már a házassági életközösség megszűnését megelőzően. A perújított alperes a volt házastársa érdemtelenségét a házasság alatt és annak felbontását követően vele szemben tanúsított magatartására tekintettel kérte megállapítani. A Kúria ítéletében kifejtette, hogy az érdemtelenség a házastársi tartást igénylő fél, házasság felbontását megelőző vagy azt követő – jelenleg hatályos rendelkezések az életközösség megszűnése előtti és az azt követő – olyan tudatos, felróható magatartása, amely a tartásra való jogosultság elvesztésének eredményével jár. A Kúria szerint a perújító felperes által tanúsított magatartás nem alapozhatja meg a házastársi tartásra való érdemtelenségét figyelemmel arra, hogy az súlyos betegségének tudható be, így tehát nem minősülhet tudatos, felróható magatartásnak. A jelenleg hatályos rendelkezés is az érdemtelenséget megalapozó súlyosan kifogásolható magatartás vagy életvitel körében egyfajta tudatosságot, felróhatóságot vár el az ügy összes lényeges elemének egyidejű figyelembevételével.

A Kúria a Pfv.II.21.233/2016/6. számú precedensértékű határozatának alapjául szolgáló tényállás szerint a volt házastárs önkényesen, jogcím nélkül birtokba vette és évekig kizárólagos birtokában tartotta a felperes által évek óta lakott ingatlant. A felperes zárat cseréltetett a volt házastárs lakhatását biztosító ingatlanon és még a jegyző birtokháborítást megállapító határozata ellenére sem volt hajlandó elhagyni azt, ezzel arra kényszerítve volt házastársát, hogy máshol biztosítsa életvitelszerű tartózkodásának helyét. A Kúria megállapította, hogy a felperes fenti tudatos, felróható magatartása súlyosan sértette a volt házastárs személyi és anyagi érdekeit, melyre tekintettel megállapította a felperes házastársi tartásra való érdemtelenségét. Rögzítésre került továbbá az is, hogy az alperes nem tanúsított olyan magatartást mellyel közrehatott volna a felperesi magatartásban, így kizárólag a volt házastárs szándékos, durva magatartásának következményeként került méltánytalan helyzete

az alperes, mivel otthonának elhagyására és lakhatásának más módon történő garantálására kényszerült.

Összegzés

A családjogi tartás érintettei érdekében az áll, hogy minél gyorsabban és hatékonyabban rendeződjenek azok a bizonytalan és lelkiileg kimerítő élethelyzetek, amelyek közvetlenül érintik őket. A 18. életévét betöltött, de 20. életéve alatti középfokú tanulmányokat folytató, valamint a továbbtanuló nagykorú gyermekek tartásra való érdemtelenségével összefüggésben még körültekintőbben szükséges lefolytatni a polgári peres eljárást tekintettel a fenti alanyok speciális helyzetére, amely az irányadó jogszabályi rendelkezésekből és a kapcsolódó bírói gyakorlatból is kitűnik. Kutatásom során arra a konklúzióra jutottam, hogy a középiskolai tanulmányait folytató 18. életévét betöltött gyermek lehet érdemtelen a családjogi tartásra. Ennek oka, hogy nagykorúvá válásuk révén már rendelkezniük kell azzal a belátási képességgel, amely alapján fel tudják mérni saját cselekedeteik súlyát és következményeit. Azonban szeretném nyomatékosítani, a Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának jelen témában adott útmutatásával egyezően, hogy nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy ezek a gyermekek éppen, hogy nagykorúvá váltak és nem rendelkeznek olyan végzettséggel, amellyel könnyedén el tudnának helyezkedni, így az érettségi vizsga letételében mindenféleképpen támogatásra szorulnak. Ezzel összhangban a Gyermejjogi Egyezményben foglaltaknak eleget téve a középfokú tanulmányokat folytató nagykorú gyermek után az a szülő, aki saját háztartásában neveli az érintett gyermeket – legkésőbb a gyermek 20. életévének betöltéséig – iskoláztatási támogatásra jogosult.⁵⁴ A magyar állam ezzel a havonta járó, gyermekre fordítandó összeggel kíván hozzájárulni az ilyen gyermek kiadásaihoz, csökkentve ezáltal annak a szülőnek a terheit, aki a saját háztartásában neveli őt.

A továbbtanuló nagykorú gyermekek tartásával összefüggésben megállapítható, hogy érdemtelenségük önmagában arra való hivatkozással is kimondható, hogy nem tartanak kellő indok nélkül kapcsolatot a tartásra kötelezettel. A továbbtanuló nagykorú gyermek kellő indok nélküli kapcsolattartásra alapítható érdemtelensége szigorúbb a rokontartás közös szabályai szerinti érdemtelenség kategóriához viszonyítva tekintettel a bizonyítási érdekre és teherre. A Kúria számos precedens-erejű egyedi ügyben hozott határozatában kimondta, hogy a nagykorú gyermek már fel tudja mérni azt, hogy milyen magatartást vár el tőlük a társadalom és milyen viselkedés ütközik közérkölcsebe. Dolgozatomban bemutatott határozatok, saját bírósági tapasztalataim szerint megállapítható, hogy a nagykorú gyermek érdemtelenséget megalapozó magatartását a természetben tartó szülő elidegenítő magatartása idézi el az esetek többségében. A Szülői Elidegenítés Szindróma (továbbiakban: PAS) a lelki

⁵⁴ 1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról 8. § (1) bekezdés a) pont ab) alpont

bántalmazás megvalósulásának egyik formája, amely abban ölt testet, hogy valamelyik szülő igyekszik elidegeníteni a gyermeket azáltal, hogy a másik szülő ellen hangolja, valamint olyan körülményeket alakít ki, amivel ellehetetleníti a kapcsolattartást. Mind az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikke, mind az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7. cikke deklarálja a magán- és családi élet védelméhez, tiszteletben tartásához való jogot, mely jog sérül, amennyiben a részes államok bíróságai, hatóságai nem ismerik fel a PAS-t és ennek következtében olyan döntést hoznak, amelyben a gyermek érdekei sérülnek a nem megfelelő állami beavatkozás folytán.⁵⁵ Erre tekintettel a nagykorú gyermek érdemtelené minősítése során vizsgálni szükséges a tartásra kötelezett és a természetben tartó szülő magatartását is. Azonban a nagykorú gyermek terhére kerül rögzítésre saját elutasító magatartása – életkorából adódó belátási képességére tekintettel – abban az esetben, ha elutasító magatartása a különélő szülőnek fel nem róható.⁵⁶

Házastársi tartással összefüggésben álláspontom szerint korlátozottan alkalmazható az érdemtelenég megállapítása során a korábbi bírói gyakorlat. Az 1/2014. számú Polgári Jogegységi Határozat kizárta az V. számú PED-ben foglalt iránymutatások alkalmazhatóságát az új Ptk. körében, de az általam ismertetett határozatokban található elvi tételek, jogi okfejtések, érvek alkalmazhatóak a jelenleg hatályos rendelkezések szerinti érdemtelenég megítélésénél is. Ennek oka egyrészt, hogy a Ptk. 4:30. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott érdemtelenéget megalapozó súlyosan kifogásolható magatartás vagy életvitel magába foglalja a házasság erkölcsi alapjainak súlyos sérelmét is. A Ptk. 4:30. § (1) bekezdés b) pontja szerinti érdemtelenégi esetkör vonatkozásában szintén tágabb körben áll rendelkezésre a házastárs érdemtelené minősítése figyelemmel arra, hogy a házassági életközösség megszűnése után tanúsított minden olyan magatartás megalapozza, amellyel a (volt) házastársának vagy azzal együtt élő hozzátartozójának a személyi vagy anyagi érdekeit durván sérti. Az V. számú PED. ezzel szemben a házasság megszűnését követő érdemtelenégi esetkörről rendelkezett és csak olyan magatartás volt figyelembe vehető, amely a volt házastárs érdekeit sértette. Másrészt elmondható, hogy a dolgozatomban bemutatott házastársi érdemtelenéssel összefüggő határozatokból, a házastársi tartáshoz fűzött miniszteri indokolásból, a Ptk. emberképéből, az általános és a CSJK-hoz kapcsolódó speciális alapelvekből –méltányosság, gyengébb fél védelme, jóhiszeműség és tisztesség

⁵⁵ NAGY MÁRTA: *A gyermek jogainak érvényesülése az igazságszolgáltatásban*. L' Harmattan, Budapest, 2018. 174-183. p.

⁵⁶ SZEIBERT ORSOLYA: *A gyermek meghallgatása/véleménye, a gyermektartás, az élettárs szülők helyzete és az ötéves Ptk. – vitatható gyakorlatok*. Családi Jog, 2019/3. szám [Elérhető: <https://szakcikkladatbazis.hu/doc/6181048>]

követelménye, felróhatóság tilalma – továbbá a házasság intézményének társadalmunkban betöltött szerepéből levonható az a következtetés, hogy továbbra is alkalmazhatók a bírák által érdemtelenység körében korábban kidolgozott elvi tételei, érvei, jogi okfejtései.

Összességében elmondható, hogy a tartásra jogosult érdemtelenységének megállapítása iránti peres eljárás során célszerű lehet hosszútávon a családi konfliktusok feloldása. Megoldásként szolgálhat álláspontom szerint a közvetítés, amely egy olyan konfliktuskezelő módszert takar, melynek célja a vita, nézeteltérés gócpontjának felderítése és eredményes megoldása. A mediáció – legyen az „piaci alapú” vagy bíróság által folytatott – előnye, hogy pszichológiai ismeretekkel és megfelelő képességekkel, készségekkel rendelkező szakember az, aki a felek közötti konfliktust törekszik végleg feloldani.⁵⁷ A felek jogainak és érdekeinek érvényesülése, valamint a vélemények kölcsönös megismerése útján egyrészt elkerülhető lehet a tartásra jogosult érdemtelenné minősítése, másrészt a hatékony igazságszolgáltatás garanciája lehet a nagykorú gyermekek tartásával kapcsolatos eljárásokban.⁵⁸ Harmadrészt a közvetítés révén egyezség is születhet a felek között, így az azt jóváhagyó bírósági végzés minőségének tekinthető, mellyel szemben nem szükséges hogy éljenek a felek fellebbezési jogukkal, így lerövidíthetőek a peres eljárások.⁵⁹

⁵⁷ LOVAS ZSUZSA - HERCZOG MÁRIA: *A mediáció, avagy a fájdalommentes konfliktuskezelés*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019. 44-48. p. és 171-176. p.

⁵⁸ GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban*. 2018. 42-46. p. [Elérhető:https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjvis7mvs2CAxVfg_0HHV9sBlcQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fjuris.u-szeged.hu%2Fdownload.php%3FdocID%3D82024&usg=AOvVaw3VPodC52JwEI54TtJTJXsn&opi=89978449] [Letöltés ideje: 2023.11.10.]

⁵⁹ BENCZE MÁTYÁS – BADÓ ATTILA: A magyar bírósági rendszer hatékonyságát és az ítélkezés színvonalát befolyásoló strukturális és személyi feltételek. In: Badó Attila (szerk.): *Jogszociológiai alapismeretek*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány, 2020. 121-122. p.

Irodalomjegyzék

Szakirodalmak

- BENCZE MÁTYÁS – BADÓ ATTILA: A magyar bírósági rendszer hatékonyságát és az ítélkezés színvonalát befolyásoló strukturális és személyi feltételek. In: Badó Attila (szerk.): *Jogszociológiai alapismeretek*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány, 2020.
- BENCZE LÁSZLÓNÉ: Házastársi tartás a házasság felbontása esetén. In: Kőrös András – Weiss Emilia – Szentpétery Petronella (szerk.): *A családjog kézikönyve*. I. kötet, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2007.
- BOROS ZSUZSA et al.: Családjog. In: Kőrös András (szerk.): *Polgári jog – Az új Ptk. magyarázata III/VI*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Harmadik, átdolgozott, bővített kiadás, Budapest, 2018.
- HEGEDŰS ANDREA: *Polgári jog - Családjog*. Budapest, 2021.
- KÚRIA JOGGYAKORLAT-ELEMZŐ CSOPORT: *Összefoglaló vélemény a rokонтartás szabályaival kapcsolatos ítélkezési gyakorlatról*. Budapest, 2018. 2017.El.II.JGY.P.1.
- LOVAS ZSUZSA - HERCZOG MÁRIA: *A mediáció, avagy a fájdalommentes konfliktuskezelés*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019.
- NAGY MÁRTA: *A gyermek jogainak érvényesülése az igazságszolgáltatásban*. L' Harmattan, Budapest, 2018.
- SZEIBERT ORSOLYA: Nagykommentár. In: Gárdos Péter – Vékás Lajos (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Wolters Kluwer
- VÉKÁS LAJOS: A Kodifikációs Főbizottság 2000. június 1-jei határozatai. In: Gadó Gábor et al. (szerk.): *Polgári jogi kodifikáció*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, I. évfolyam, 2. szám

Interneten elérhető folyóirati cikkek és tanulmányok

- DOBOS ZOLTÁN: *Mit jelent a korlátozott precedensrendszer bevezetése?* Wolters Kluwer, 2020. [Elérhető: <https://jogaszvilag.hu/szakma/mit-jelent-a-korlatozott-precedensrendszer-bevezetese/>] [Utolsó megtekintés ideje: 2023.12.28.]
- DZSULA MARIANNA: A korlátozott precedensrendszer és a polgári perrendtartás szabályainak kapcsolódása. In: Bodzási Balázs (szerk.): *Jogászegyleti Értekezések*. Magyar Jogász Egylet, Budapest, 2022. [Elérhető: <https://cdn-60b7abf2c1ac185aa47cf636.closte.com/wp-content/uploads/sites/50/2022/08/jogasz-egylet-2022.pdf>] [Utolsó megtekintés ideje: 2023.12.18.]

- GOTHÁRDI ENIKŐ: *A középfokú tanulmányokat folytató nagykorú gyermekek tartásra való érdemtelenységének kérdése a Ptk. szabályozásának tükrében.* ORAC Kiadó Szakcikk Adatbázis, Családi Jog, 2017/3. szám [Elérhető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/3732623>] [Utolsó megtekintés ideje: 2023.12.20.]
- GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban.* 2018. [Elérhető: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjvis7mvs2CAxVfg_0HHV9sBlcQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fjuris.u-szeged.hu%2Fdownload.php%3FdocID%3D82024&usg=AOvVaw3VPodC52JwEI54TtJTJXsn&opi=89978449] [Letöltés ideje: 2023.11.10.]
- KÖRÖS ANDRÁS: „Fontolva haladás” – Az új Ptk. Családjogi Könyve 15. Rész: A házastársak személyi viszonyai – a házastársi tartás. Családi Jog, 2008/4. szám [Elérhető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/1493284?ts=2008-12-01#ss68>] [Utolsó megtekintés ideje: 2024.9.12.]
- NAVRATYIL ZOLTÁN: *A továbbtanuló nagykorú gyermek tartása és az intézmény szülő felé fennálló tájékoztatási kötelezettségének terjedelme.* Iustum Aeguum Salutare, 2018/4. szám [Elérhető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/3664503>] [Utolsó megtekintés ideje: 2024.11.10.]
- SZABÓ ANNAMÁRIA ESZTER: *A nagykorú gyermek tartáshoz való joga.* Magyar Jog, 2024/10. szám [Elérhető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/6298014?ts=2024-10-01#ss31>] [Utolsó megtekintés ideje: 2024.11.10.]
- SZEIBERT ORSOLYA: *A gyermek meghallgatása/véleménye, a gyermektartás, az élettárs szülők helyzete és az ötéves Ptk. – vitatható gyakorlatok.* Családi Jog, 2019/3. szám [Elérhető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/6181048>] [Utolsó megtekintés ideje: 2024.12.8.]

Egyéb internetes hivatkozások

- OBH elnökének beszámolóit tartalmazzák a célokat és azok megvalósulását [Elérhető: <https://birosag.hu/birosagokrol/birosagi-szervezet/obh/strategiai-celok>] [Utolsó megtekintés időpontja: 2024.10.14.]
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *Házasságkötések, válások.* [Elérhető: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0015.html] [Utolsó megtekintés ideje: 2024.10.4.]

- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *Válások főbb mutatói.* [Elérhető: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0019.html] [Utolsó megtekintés ideje: 2024.10.4.]

Hivatkozott nemzetközi szerződés, uniós jogi aktusok, jogszabályok, miniszteri indokolások és egyéb joganyagok jegyzéke

- Európai Unió Alapjogi Chartája
- Emberi Jogok Európai Egyezménye
- Gyermek jogairól szóló 1989-es New Yorki Egyezmény
- Alaptörvény
- 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról
- 1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról
- 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról
- 2011. évi CCXI. törvény indokolása a családok védelméről
- Ptk. Negyedik Könyv XXII. Fejezethez fűzött miniszteri indokolás
- Ptk. Negyedik Könyv V. címéhez fűzött miniszteri indokolás
- Új Ptk. Tanácsadó Testület véleménye
- 11/2013. (XII. 31.) OBH utasítás az Országos Bírósági Hivatal Szervezeti és Működési Szabályzatáról

Hivatkozott bírósági határozatok, döntések jegyzéke

- V. számú Polgári Elvi Döntés a házastársi tartásra való érdemteleniségről
- XXIX. számú Polgári Elvi Döntés a tanulmányait folytató nagykorú gyermek tartásáról
- 1/2014. számú Polgári Jogegységi Határozat
- Legfelsőbb Bíróság 2000.17.
- Legfelsőbb Bíróság BH1998.25.
- Legfelsőbb Bíróság BH 2005.285.
- Legfelsőbb Bíróság EBH 2007.1609.
- Legfelsőbb Bíróság Pf.21.387/2009/9. (BH2011.136.)
- Kúria BH 2014.6.181.
- Kúria BH2014.49.
- Kúria BH2017. 227.

- Kúria BH2019. 112.
- Kúria EBH 2019.P.3.
- Kúria Pfv.II.21.507/2011/4.
- Kúria Pfv.II.21.407/2013/4.
- Kúria Pfv.II.20.237/2013/5.
- Kúria Pfv.II.21.033/2015/8.
- Kúria Pfv.II.21.240/2016/6.
- Kúria Pfv.II.21.233/2016/6.
- Kúria Pfv. II.20.458/2016/8.
- Kúria Pfv.II.21.564/2017/4.
- Kúria Pfv.II.20.437/2017/7.
- Kúria Pfv.II.21.610/2017/6.
- Kúria Pfv.II.21.954/2017/7.
- Kúria Pfv.II.22.635/2017/7.
- Kúria Pfv.II.20.754/2018/7.
- Kúria Pfv.II.21.184/2018/5.
- Kúria Pfv.II.21.744/2019/3.
- Kúria Pfv.II.20.356/2019/6.
- Kúria Pfv.II.21.615/2019/6.
- Kúria Pfv.II.20.891/2019/8.
- Kúria Pfv.II.20.979/2019/4.
- Kúria Pfv.II.20.272/2019/4.
- Kúria Pfv.II.21.295/2020/8.
- Kúria Pfv.II.20.151/2020/9.
- Kúria Pfv.II.20.507/2020/20.
- Kúria Pfv.II.20.309/2021/4.
- Kúria Pfv.II.20.645/2021/4.
- Kúria Pfv.II.20.750/2020/5.
- Kúria Pfv.II.20.558/2020/8.
- Kúria Pfv.II.20.354/2021/8.
- Kúria Pfv.II.20.715/2022/5.
- 3322/2024. (VII. 29.) AB határozat
- Szegedi Ítéltábla Pkf.II.20.094/2022/4. [Elérhető: www.jogkodex.hu]